

V g
1194

A
G
ci

Eiu

X
bræte
ce c
causa
orum
rupic
Roma
um &
em
um,
o &
fuc

AN. 214.

A P O L O G I A
MATTHIAE FLA-
cij Illyrici ad Scholam Viteber-
gensem in Adiaphoro-
rum causa.

Eiusdem Epistola de eadem mate-
ria ad Philip. Melancho.

Item quaedam alia eiusdem
generis.

EX HISCE SCRIPTIS PIE LECTOR,
praeter scriptoris innocentiam, cognosces totam Adiaphori-
cae controuersiae originem, & progressum, ac omnino omnes
causas istarum Adiaphoricarum fraudum, idque ex ipsorum au-
torum ore. Disces causam efficientem esse, partim impiorum
cupiditatem prodendi, ac crucifigendi Christum, & liberandi
Romanum Barabbam, partim imbecillium diffidentiam, me-
um & carnalem sapientiam. Causam materialem esse unio-
nem Christi, & Belial, lucis & tenebrarum, ouium & lupo-
rum, seruire duobus sibi mutuo inimicissimis Dominis, Chri-
sto & Antichristo ac impio mundo. Causam formalem esse
fucos ementitos & adulterinos colores ordinis, discipli-
nae & conformitatis. Causam finalem esse restituti-
onem papatus & collocationem Antichristi in
templo Christi, confirmationem impiorum,
ut de Ecclesia et Christo triumphent,
Contristationem piorum lan-
guafactionem, inductionem
in dubitationem, schis-
mata & infinita
scandala.

Anno 15496

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

BIBLIOTHECA
POMERANIAE

I
R
a
de
co
se
qu
fu
qu
an
ill
rin
do
eu
de
te
co

PIO LECTO

RI VERAM SALVTEM

ab unico seruatore Domino Iesu.
Matth. Flacius Illyricus.

DE multis rebus in tota uita homines ideo tantum non recte iudicant, quia destituntur his hypothefibus, magis esse amandum & timendum Deum quam homines, maiorisq; coelestia quam terrena bona facienda esse. Fit enim plerunq; ut magis hominum quam Dei gratiam ambient, & odium fugiant, magisq; tum consequi terrena quam coelestia laborent, tum de iisdem amissis doleant. Atq; ita inuertunt duas illas Christi rerum agendarum pulcherimas regulas, sentiunt enim illos timendos qui possunt corpus interficere & non eum, qui tum corpus tum animam perdere potest. Item quaerenda esse primum terrena bona, postea coelestia ultro uel contemnentibus ea accessura esse.

Talis autem peruersitas etsi semper in

✻ 2

homi

hominibus fuit, postremis tamen tempo-
ribus istum Deum. Ventré magis regna-
turum quam unquam antea, etiam Chri-
stus indicat, cum suos monet, ut sibi a ta-
li epicureismo caueant inquit, Luc. 21.
Cauete uobis, ne forte grauentur corda
uestra crapula & ebrietate & curis huius
uitæ, subitusq; uobis ingruat dies ille. Sed
cernimus proh dolor etiam experientia,
quã homines nostro seculo penitus uen-
tri addicti sint, æternaq; illa bona, quæ
nobis Christus acerbissimi. morte acquisi-
uit, petulanter negligent.

Id enim cum aliunde manifestum
est, tum ex eo, quod, quanquam iam tum
oculis cernant, tum auribus audiant, tum
& propemodum manibus palpent, id se-
rio agi, qui nobis religionis nostræ puri-
tas æternaq; salus auferatur. deo tamen
parum hoc tanto periculo moueantur, ut
non tantum ipsi manum admouere, ma-
loq; resistere nolint, uerum etiam, si quis
alius uel pauxillum mutiat contra hanc
tam acerbam pestem leuiterq; eius au-
tores attingat, statim pro semifurioso ha-
beatur, omniumq; in se odia, ueluti iniu-
stissimus omnium mortalium, concitet.
Exem

Exempla non est proferre necesse, nimium enim nota sunt.

Vnde aut hæc tanta iudiciorum peruerfitas: nimium inde, quod homines quam Deum, & terrena quam cœlestia pluris faciunt, itaq; homines lædi nō uolunt, Deum affici contumelia facile patiuntur, hominum famam aliquantulum attingi nefarium crimē existimant, æternam eorundem salutem impediri non admodum ægre ferunt.

Ac, ut aliquanto propius ad rem accedamus, quamquam nemo iam non uidet, (nisi qui ultro uidere non uult) agi nunc ubiq; per ista commenticia Adia-phora, quinam specioso aliquo prætextu Euangelij lux extingui, et Antichristianismus reduci possit, tamen cum aliquot pauci contra mutire cœperimus, Deus bone quam duriter ab omnibus laceramur, quam ab omnibus proscribimur, & plane mundi catharmata esse iudicamur. At quam iuste, uide obsecro tu ipse pie lector.

Summum crimen, quod cum alijs, tum imprimis mihi tribuitur, est ingrati-tudo. Vociferantur me esse ingratum

Præceptoribus, quod præsentibus eorum
actiones improbem. Idque scelus se toto
pectore detestari aiunt. Ego uero nec ita
humani diuinique iuris ignarus sum, ut
nesciam nos plurimum Præceptoribus
debere, nec ita etiam breui hoc tempore
obbrutui, ut eisdem gratus esse non cu-
piam. Sed tamen scio etiam Christum
seueriter postulare, ut ipsum, ipsiusque reli-
gionem non tantum Præceptoribus, sed
& parentibus & liberis & propriae uitæ,
atque adeo toti mundo præferamus. Pe-
riclitari autem religionem, atque ita tum
Dei gloriam, tum & Ecclesiarum salu-
tem, in istis Adiaphoricis mutationibus,
abunde in sequentibus scriptis probatur.
Proinde, si mandato Christi unici serua-
toris nostri præsentibus corruptelis resis-
tere cogor, quare prætermissi erga Præ-
ceptores officij accusor?

Patriæ nos primum natos Plato scrip-
sit, pulchrumque fuit olim etiã apud eth-
nicos publicæ, eiusque temporariæ salutis
gratia priuatis uel charissimis hominibus
debita iura uiolare. Quare igitur tam
turpe existimatur ob Ecclesiæ incolumi-
tatem (quæ uere patria est, nos ad coele-
stem

stem uitam regenerans) eamq; æternam,
aliquos homines offendere ?

Laudatur Aristoteles , quod ueritatis
defendendæ gratia Platonem Præcepto-
rem suū , & Socratem optimum morta-
lium oraculo pronunciatum , repræhen-
dere non sit ueritus, habeturq; ueluti pro
oraculo eius dictum , quod etiam charis-
simis hominibus ὅσιον sit προτιμᾶν τὴν
ἀλήθειαν. Si igitur ipsi sanctum fuit etiam
philosophicæ alicuius sententiolæ causa
Præceptorem , summū profecto uirum,
repræhendere, quare nos impie facere ex-
istimamur, quod cœlestis ueritatis defen-
dendæ gratia aliquos quantumuis mag-
nos uiros offendimus ?

Equidem nescio , cur patria relicta,
patrimonio , omnibusq; charis, inuito
impio mundo in Germaniam ad peni-
tus ignotos homines sacrarum literarum
gratia profectus sim, & Vitenbergæ in stu-
dijs annos octo contriuerim, ibiq; multas
pulcherrimas Lutheri & aliorum dispu-
tationes de constantia præstanda in ag-
nita ueritate audiuerim, si ea, quæ ibi di-
dici, constanter retinere, confiteri & tueri
non debeam. Satius profecto fuisset me

✱ 4

nunquam

nunquam ad Euangelij cognitionē peruenisse, uel potius nunquam natum fuisse, quam postquam semel puram religionem amplexus sum, ita ipsam paruifacere, ut in gratiam hominum pati uelim eandem in corruptelas Antichristi transformari.

Perpendamus obsecro aliquando tandem ueris iudicijs uera bona & uera mala. Nemo nostrum, si quispiam sibi ante oculos fratrem, patrem aut filium iugularet, non putaret se habere omnia iura contra illum agendi extrema quæq; , at iam cum tam multi nostri in Christo fratres miserrime istis Adiaphoricis mutationibus extrema morte trucidentur, ociosi spectatores, tranquilloq; animo esse possumus. At qui iugulari multos pios per ista pseudadiaphora ipsimet ministri istius pessimi negocij fatentur, aiunt enim languesceri & in dubitationem induci pios. Languefactus & de ueritate nostræ religionis dubitans iam profecto subuersus est.

■ Discamus quæso, quid sit uere honorare parentes. Si quispiam uidens parentem aut Præceptorem in aquã illapsum, nec

nec posset eum alia parte quam capillis
aut barba arreptum extrahere, nolletq;
id facere, eo quod impium sit parentes
aut Præceptores barba aut capillis trahere,
nōne insanire uideretur? Sic iam profecto
parum sani coram Deo sunt, qui
uel tacendo uel etiam adulando immergunt
potius Præceptores in istud Adia-
phoricum exitium, quam extrahunt, sic-
q; se pulchre eis gratos fuisse iudicant,
cum quidem non agatur de temporaria,
sed de æterna uita aut morte eorum. Cer-
te mandato Christi præcipientis, ut fra-
trem moneamus, non obtemperant. Non
enim est dubium, quin fabricando fene-
stras, per quas papatus restitui debet, &
languescendo pios, & confirmando
impios, quod ipsimet de se confitentur,
non ad uitam æternam sed ad æternum
exitium tendant.

Sæpe adhuc Vitinbergæ existens sic
cogitavi mecum, uide, si quis iam quies-
cit, quam multa habet commoda? Pri-
mum non conijcit se & suos in ullum
grauius discrimen. Deinde manet domi
& fruitur suis redditib;. Tertio habet lau-
dem modestiæ & gratitudinis, nec accu-
satur,

satur, quod sit turbulentus, stoicus, ingra-
tus, seditiosus. Postremo retinet fauorem
omnium hominum, præsertim eorum,
qui sua autoritate & potentia alios eue-
here possunt. Cogitavi etiam, uide tu
omnibus subsidijs ad tantam rem neces-
sarijs destitueris, es peregrinus, non satis
gnarus sermonis, nullius autoritatis ho-
muncio, nulla ex parte eruditione confe-
rendus ijs, cum quibus tibi res erit, nul-
lam habes ab ullo homine promissio-
nem. Præterea istius negocij est tanta dif-
ficultas, ut ei multi etiam summi uiri ce-
dant. Quare optimum tibi erit quiesce-
re, cū aliq̄ quietis sis cupidissimus. Nihil
igitur fuisset meo ueteri Adamo facilius,
nihilq̄ suauius, quam præstare istas tan-
tas uirtutes, quæ iam tantopere a nobis re-
quiruntur, & tantopere in alijs (qui de ea
re adhuc Deo rationem reddent) lau-
dantur. Ac hic fatebor sane meum pec-
catum, me non ita feruere pietate, ut si de
solorum Adiaphoristarum salute agere-
tur, uellem tam multorum odia in me
concitare, meq̄ ac meos in tanta discrimi-
nina uictus, famæ, & uitæ ipsius conijce-
re. Verum cum uidi non solum de ipso-
rum

rum exitio, sed etiam tam multarum Ec-
clesiarū & ipsius Christi gloria agi, dene-
mihi homines obsecro ueniam, si non
sum tam fortis epicureus, ut tanta mala
ociosus spectare potuerim.

Ah nihil est iam zeli & feruoris in ue-
ralpietate, ut olim in primitiua Ecclesia
fuit. Nos Christiani habemus unum
Magistrum & Præceptorem in Cœlis,
quem solum iubemur audire, & alios,
quatenus & quousq; illum Magistrum
constanter sequuntur. Eos uero, qui no-
bis aliud Euangelium humanis traditi-
onibus corruptum & cœremonias Anti-
christi proponere uolunt, quantumuis
magni & benemeriti sint, quin etiam si
Paulus, Præceptor optime de Ecclesia
meritus, aut aliquis Angelus de Cœlo is
effet, tanquam anathema extreme detes-
tari. Verum de hac materia in ipsa Apo-
logia prolixius.

Sed dicet aliquis concedo sane eos
recte facere, qui præsentibus fraudibus
resistunt, uerum lenius esset agendū cum
istis tantis uiris, & mitiora remedia pri-
mum huic malo quærenda. Id ego sane
diligentissime primū feci, ut ex sequenti-
bus scri-

bus scriptis liquebit. Primum tantum supplicationes & lenis. monitiones adhibui, postea etiam liberiores admonitiones. Tertio & æditas repræhensiones, sed in genere, in quibus ipsis de rebus dixi, personis quantum fieri quivit, parcens. Misi eis præterea post meum discessum tres Epistolas, unam ad D. Philippum circa Principium Iunij, secundam ad Rectorem, & tertiam ad totam Scholam sub finem Iulij, in quibus eis supplicavi, ut præsentis conciliationes Christi & Belial prætermitterent, humiliterq; me ad omnes pias condiciones pacis obtuli, sed ad nullam mihi quicquam responderunt.

Si quis recte omnes nostras eorumq; actiones cognosceret, easq; sincero iudicio perpenderet, animadverteret profecto a nobis omnia, servata Christiana modestia, lenissimeq; acta esse, prout quidem rei magnitudo pati potuit. Primum illi passi sunt se contra conscientiam suam ab Achitophelibus pertrahi ad istas Adiaphoricas fraudes, ex quibus in suis primis bedencken falsi sunt, secuturas magnas Ecclesiæ perturbationes, quarumq;

rumq; causam præbere sit ingens pecca-
tum. Eas tam diu clam in tam multis
conuenticulis cum impijs fabricauerunt
& fuerunt, donec tandem putarunt sibi
iam omnia parata esse, subitoq; Lipsiæ
gutturi Ecclesiarum non præcognitum
laqueum iniecerunt, cumq; illæ nonni-
hil reluctarentur, etiam uehementius at-
traxerunt.

Ah non potest satis dici, quantum in
ea re nostri Theologi peccauerint. Sed
mollius de ea actione iudicamus, partim
quia aliqui eam ignoramus, partim eti-
am, quia profecto zelo domus Domini
non ardemus.

Illud Interim (quod profecto fieri
necesse fuit) a me mediocriter confuta-
tum est, Theologiq; qui profecto fuerunt
gravi repræhensione dignissimi, leniter
perstricti, tribui eis tantum Apostolicam
quandam imbecillitatem. Secundo illi
nihilominus in uijs suis perrexerunt, eosq;
qui eorum Adiaphoricas mutationes
improbarunt non necessarij schismatis in
Lipsica oratione accusarunt, atq; ita sua
crimina nobis tribuerunt, nos enim nos
ab Ecclesia non seiungimus, nec quic-
quam

quam noui instituimus, sed Interimistæ
& Adiaphoristæ fugiendæ crucis gratia
se a cœtu Christi separant, & ad turbam
Antichristi adiungunt. Ei tam graui fal-
sissimæq; accusationi R. D. N. & ego sa-
tis modeste respondim9, negauim9 enim
tantum, nos esse schismatis causam.

Postremo cœperunt illi in suggesto
nominatim nos condemnare (nec adhuc
desinunt) quod simus falsi fratres & pro-
ditores, habeamus errantem spiritum,
me esse seductorem, eaq; iusserunt scho-
lasticos ad suos perscribere, qua ratione
nos una die per totam Germaniam tan-
quam infames proclamauerunt, quin &
ad regem D. ac Principes eadem scripse-
runt. Ei tam acerbæ accusationi ego ni-
mium leniter, si ad accusationem con-
feratur, respondi, tantum negauim me ta-
lem esse, qualis ab eis esse accusor, me-
amq; negationem confirmaui. Longe
igitur lenius a nobis in optima causa,
quam ab ipsis in pessima hætenus a-
ctum est.

Obijciunt rursus aliqui, illi nihil
hætenus de Adiaphoris præter Lipsicam
orationem ædiderunt, proinde nondum
essent

essent propalam accusandi, sed expectandum, donec aliquid in publicum euulgarent. Respondeo primum, ob hoc ipsum magis odio dignæ sunt, magisque cauendæ istæ fraudes, quod ita clam parentur miseris Ecclesijs, ut eas prius uideri & agnoscere non possint, quam cum iam irretitæ tenebuntur, quod manifeste indicat Lipfica actio, ubi uno momento uoluerunt totam regionem capere, & in suam nassam pertrahere. Item recens Grimmica, ubi pastores aliquot conuocauerunt, eosque in suam sententiam partim pertrahere conati sunt, partim etiam pertraxerunt.

Oportuisset quidem illos in rebus religionis, & in Ecclesia Christi aperte agere. Si quæ putant se posse pie mutare, deberent articulos toti regioni & omnibus pijs Ecclesijs proponere, dare spacium deliberandi per aliquot menses & postea demum conuocare aliquam Synodum, & audire aliorum quoque piorum iudicia, & non ista oligarchica uel potius Hispanica consilia sequi, paucissimos quosdam cum impijs & nostre religionis hostibus confusurrare, & con-

& conspirare. Postea conuocatis alijs
Christianis ueluti mancipijs quibusdam
mandare, ut decreta accipiant.

Faciunt autem hoc præcipue ideo,
quia sciunt mendacio lucem obesse, nec
dubitant, quin si pij possent mature de is-
tis ipsorum nouis dogmatibus delibera-
re non essent ea accepturi. Quare, ut dixi,
tanto magis sunt istæ fraudes cauendæ,
Christiq; ouiculæ præmonendæ, ut sibi
a papisticis lupis in ueste Adiaphororum
in ouile Domini irruentibus, caueant.

Secundo euulgant illi satis multa
mutationes suadentia, euulgatum est eo-
rum scriptum de Adiaphoris, item alia
multa Augustam missa, nõ minus, quam
si ædita fuissent. Quin etiam cum uni-
cam Epistolam ad aliquẽ scribunt, præ-
sertim si quid peius in ea sit, satis multis
ostentatur. Ad omnesq; eius loci literatos
circumgestatur, adhæc in publicis con-
uentibus ut Lipsico, Berlinensi & Fran-
cico istas suas mutationes publice pro-
mouerunt.

Postremo quid necesse est expectare
donec nobis manifeste & Ecclesiæ bel-
lum indicatur, si iam plagas sentimus?

Clame

Clam (ut mihi ex multis locis per literas
indicatur) illi sine intermissione cum per
Epistolas circumcurfando , ad fe uocan-
do , alios miffitando , tum & alijs modis
nobis fundamenta fubruunt. Alios qui-
dem concionatores in fuam fententiam
pertrahunt , alios quacunq; occasione
poffunt ab officio (fi non manibus at cer-
te fua autoritate & affenfu) remouent , ut
nuper Torgenfes remouerunt , quorum
alter in exilium pulfus eft , alter uero cap-
tis pignorib9 domi expectans adhuc gra-
uiora detinetur. In eorum locum fub-
ftituerunt lupum ad omnes impietates
recipiendas paratiffimū. Quantum hoc
malum fit , priuare Ecclefiam fidelibus &
constantibus Doctoribus , & fubftituere
lupos , nemo facile , ne mente quidē con-
cipere poffet. At interea alijs Adiaphori-
ftis (magna enim eorum turba eft) do-
nati funt canonicatus Misnæ , quibusdā
pecuniæ , quibusdā agri & fyluæ. Quā
ob caufam putas pie lector : num ex ni-
mia deuotione : Iftis ne igitur , qui no-
bis ita clam Hispanice ueram religionem
labefactant , constantes concionatores pel-
lunt , talesq; plagas Ecclefie infligūt par-
cendū adhuc effet : **A** **Dicet**

M. W. 807

Dicet aliquis, at magnum malum ex domestico dissidio orietur. Verum sane est. Sed primum uæ illis, qui contra sua propria scripta, ut Epistolam ad Norinbergenses & alia, contraq; suam conscientiam, ut sæpe confessi sunt, agendo huic scandalo occasionem dederunt. Adhæc longe maius malum consequeretur, si omnes unanimiter mutationes suaderemus, & fenestras in papatum degenerantes fabricaremus, quam quod aliqui sunt, qui pios ad constantiam in ueritate, eiusq; confessione hortantur, præsertim cum, si quis diligenter omnes Adiaphoristarum actiones hoc biennio actas consyderauerit, & scripta legerit, animaduertet eos esse adeo imbecilles, ut, si ipsos impij ualde urserint, nec quisquam eis in faciem restiterit, nihil non cessuri esse uideantur. Plus profecto scandali sequutum fuisset ex intruso in Ecclesias Lipsico Interim, quam ex mea contra illud scriptione sequutum est.

Non est nunc primum principium mali, aut tantum suspicio quædam, cui tamen obstare pium esset, sed ita progressum est, ut propemodum nobis omnes Ec-

nes Ecclesias euerterit. Si alij pij, qui uel
mediocriter ueram religionem curant,
audirent eas querelas de Adiaphoris, quas
ego a pijs, prudentibus & fide dignis, ui-
ris audiui, haud dubie aliter iudicarent.
Audiui enim grauissimos uiros deplora-
re hanc miseriam, quod nostri tantum
per sua Adiaphora papatum non solum
alibi, sed etiam in septentrionalibus par-
tib⁹ promouerint, ut iam tria regna bre-
ui Interim acceptura uideantur. Et uerif-
simum est impios ubiq; abuti Adiapho-
ristarū autoritate in crucifigendo Chri-
sto. Quare & in Liuonia audio iam eo
omnes inclinare, ut nihil non accepturi
existimentur.

Proinde pij homines, praesertim qui
in ministerio sunt, si ueritatem conserua-
tam cupiunt, serio se Adiaphoristis op-
ponere debent, eisq; in faciem resistere,
etiamsi sit inter eos uel Petrus, uel Pau-
l⁹, uel aliquis summ⁹ Angelus de Caelo.
Nā profecto οὐκ ὀρθοδοξοῦσι πρὸς τὴν ἄλλη-
θειαν τῶ ἑυαγγελίου, quod experientia ipsa
clara uoce clamat.

Quoniam ergo suafores Adiaphori-
carum mutationum toties a me (quan-
quam

quam & ab alijs multis) separatim tum
uoce tum scriptis admoniti sunt, nec ta-
men ab istis Ecclesiae perniciosis actioni-
bus desistere adhuc hodierna die uolunt,
cogor mandato Christi dicere Ecclesiae,
eosq; coram Ecclesia admonere.

Dico igitur inuocato Patre, Filio &
Spiritu Sancto, indicoq; Ecclesiae Christi
æditis eisdem scriptis, quibus eos separa-
tim monui, præsentis Christi & Belial
per commentitia Adiaphora, concilia-
tiones esse meras fraudes, per quas id uni-
ce agitur, ut impius papatus in Ecclesiam
Christi reducatur, (quod ipsimet Adia-
phoristæ confitentur) & Antichristus in
templo Christi collocetur, ut in sequen-
tibus scriptis latius patebit, breuiq; Deo
uolente prolixius probabitur.

Quare horror tum totas Ecclesias
tum & singulos pios, ut hanc puram &
ueram Christi religionem, quam Deus
per Lutherum, tertium Eliam his postre-
mis temporibus ex ingenti bonitate hu-
mano generi restituit ambabus ulnis am-
plectentes retineamus, nec nos ullo mo-
do ab ea abstrahi patiamur, omnes in
uniuersum inuolutiones extreme suspen-
ditas ha-

etas habeamus. Nam diabolus uere tanquam Leo rugiens circuit quærens, quem deuoret, nec quicquã magis cupit, quam ueram Christi religionem corrumpere, tum enim simul uniuersas Ecclesias uno momento deuorat. Recordemur obsecro illarum tam crebrarum, sollicitudineq; plenarum admonitionum, quibus nos primum scriptura, deinde etiam Spiritus Sanctus per Lutherum monuit, ut uigilemus & caueamus summa solertia ne nobis mille artifex Satan aliqua ratione puritatem doctrinæ eripiat.

Sed nos uere tales sumus, quales uulgus Holandos esse fabulatur. Nam Luthero uiuente, rebusq; foelicio ribus omnes diximus. *War Joann / ich wil stan für tein man* / Nunc uero in certamine, cum maxime standi tempus esset, ne pro uno quidem stamus. Tunc omnes uehementissime papam, & impios reprehendere audebamus, omnes prolixa uolumina scriptitabamus. Nemo non erat Luthero doctior, & ueritatem constanter confitebamur, nunc cum ædificatio Ecclesiarum, & conseruatio ueritatis requirat constantem confessionẽ, nos in om-

nes rerum species potius uertimus, para-
tiq; sumus ad cedendum & conceden-
dum. Atq; ita secundum Euangelium S.
Ezeboli (non certe S. Pauli) tempore ser-
uire uolumus.

Verum stet sane, qui uult stare, qui
uero pl⁹ uult homines timere quam De-
um, ille timeat. Ego iterum atq; iterum,
coram omnipotente Deo, moneo tum
totam Ecclesiam Christi, tum & singu-
los pios, ut sibi ab istis Adiaphoricis mu-
tationibus caueant, quas recta tendere in
perniciem Ecclesiae, tum in sequentibus
scriptis probatur, tum & in alijs nostris,
aliorumq; probatum est, & deinceps
Christo iuuante etiam plenius probabi-
tur.

Moneo etiam coram Christo, & tota
Ecclesia eisdem scriptis eos, qui se ab Achi-
tophelibus istis sceleratis fraudibus adhi-
beri passi sunt, ne pergant contra sua pri-
ora scripta, contra suam conscientiam
contraq; ea, quae saepe & hoc tempore de
istis conciliationibus Christi, & Belial
confessi sunt istas impias metamorpho-
ses Ecclesiae Christi, in Ecclesiam Anti-
christi, in suam & multorum piorum,
perniciem

perniciem promouere, sed reuertantur
ad eum cursum suarum actionum, quem
uiuente Luthero sunt secuti, relegant tan-
tum Epistolam ad Norimb. conciona-
tores, eamq; sibi scriptam putent, neq;
enim multo alia mories Vit⁹ ipsis indicari
suo nomine mandauit. Id si fecerint,
non solum non ero eis in posterum mo-
lestus, sed etiam faciam omnia ea, quæ
pie a me petierint, etiamsi erunt coniun-
cta cum mea summa ignominia.

Quod si pergere uolent in pinguen-
dis, & ornandis istis sceleratis in papa-
tum, ut ipsi met fatentur, tendentibus fe-
nestris, & iuristas aulicos sequi non de-
stiterint, omniumq; piorum monita,
preces & gemitus contempserint, testor
Deum me eos pro ijs habiturum, pro qui-
bus tales Christus haberi iubet, alijsq; eo
loco habendos ostensurum esse.

Dominus Iesus Christus, qui scit me
hæc pio animo scribere; & agere, regat
me, ipsos, & totam suam Ecclesiam, in
nominis sui gloriam, & misero-
rum mortalium salutem,

AMEN.

A 4

Epistola

EPISTOLA M. F. ILLY

RICI CORAM EXHIBITA D. PHI

lippo circiter dies 14. post nuptias Augusti

Principis, aliquanto ante Celen

sia comitia. Anno

1548.

Situ Præceptor obseruandiſſ. is eſſes, cuius au-
res ueritati occluſe, tantum adulationibus
paterent, quærerem apud te potius obſequen-
do fauorem (quatenus quidem mihi cum pietate
liceret) quam uera dicendo odium, cuius fauorem
& prodeſſe mihi plurimum poſſe agnoſco, &
iam ſæpius profuiſſe grata mente confiteor. Ve-
rum cum tibi ueritate ac candore nihil gratius eſ-
ſe multis exemplis animaduertim, ad hæc chari-
tatis ac gloriæ Dei promouendæ mandato urge-
ar, non poſſum facere, quin tibi ea indicem, quæ
non ſolum ad dignitatem tuam, ſed etiam æter-
nam ſalutem & tuam & aliorum, atq; adeo ad
gloriam Dei pertinere arbitror. Tu uero ea ſic
accipito, ut ab eo, qui tibi uitam ipſam debere ſe
fateatur, ac pro te etiam effundere eam ſi res po-
ſtulet, ſit paratiſſimus:

Teſtor Deum audiuiſſe me ex fidei digniſ-
ſimo homine, tuiq; ſtudioſiſſimo, qui certo affirma-
bat D. Auguſtinum non ita multum, antequam ad
DOMINUM

Dominum migravit dixisse ad se & quosdam alios inter cœtera & hæc: Vos uidebitis, isti nebulones pertrahent Dominum Philippum in aliquem errorem, quem cum probauerit, plura illi deinceps statuent, eumq; sua confessione constrictum tenebunt, qui ubi uiderit quantum malorum consecutum sit, incidet in mœrores, quibus tandē contabescet. Scio ita futurum, nam & antea sic accidit, sed tunc D. Martinus est eum consolatus, aliud exemplum narrare noluit.

Hoc dictum spero & ex animo opto falsum fore. Volui tamen illud cum sit grauissimi, prudentissimi ac sanctissimi uiri, quemq; tu non immerito semper fecisti maximi, ideo nunc tibi recitare, quod uulgo iam fertur Marchionē & Ferdinandum effecisse apud Mauritium, ut ipse quamprimum mutationes quasdam, uel etiam exilium rerum faciat, quo ipsi deinceps *εὐπρεπῶς τὸ ἐργῶς* in suis regionibus, maiora uel potius omnia immutare queant. Idq; breui Mauritium in quodam suo conuentu acturum esse.

Id siue ita sit, siue non, Deus uiderit, cui nostras & totius Ecclesie calamitates commendamus. Illud certe neq; alij pij, neq; tu ipse (ut sepe ex tuo sermone intellexi) dubitas Achitopheles tue lenitati, bonitati & simplicitati insidiari.

Etsi autem te ipsum pro tua summa prudentia

A 5

& pie

et pietate sedulo uaserrimorum hominum hominum fraudes cauere non dubito, tamen cum omnia occulte geratur, et undiquaque partim gloriationes hostium de concessis nescio quibus, partim etiam piorum querelae afferantur, uisum mihi quoque est, ut dolori ingenti, quo excrutior, conscientiaeque satisfacere, te et orare et monere, ne quicquam impijs Antichristi ministris concedas.

Nihil enim penitus hoc tempore, quo constans confessio ueritatis a nobis requiritur, a te aut schola hac, unde ueritas profecta est, concedi, aut in Ecclesia nostra mutari potest, quin ingentia scandala statim per orbem terrarum consequantur. Agnoscere autem deberemus satis superque scandalorum sparsum esse in Ecclesia, quae pusillos Christi subuertunt.

Quod reliquum est, commendo te, me et totam Ecclesiam Christo Domino, qui scit, quo animo haec tibi proponam, quique, ut non dubito, meam in hac re uoluntatem comprobabit. Confido et te pro tuo candore haec in meliorem partem accepturum esse, et si non factum penitus, certe tamen institutum nostrum probaturum esse. Bene Vale.

Præfatio in syluam de Missa M.

F. Illyr. Anno 1548. Paulo ante Iuterbacensia comitia Philippo oblatam.

Equidem

Equidem præ mœrore consumor, miserrimum presentis Ecclesie statum considerans, eoq; aliquando tecum liberius colloquor. Cui meæ importunitati ueniam te pro tua humanitate dare spero, sicut grauius ægrotantibus condonare solemus, si dolore uicti aliquid minus decorum egerint.

Hinc est quod etsi norim, quàm parui momenti sint meæ ὑποθήκαι, tamen intermittere non possum, quin, quæ heri coram statim minus commodè exponere poteram, ea tibi scripta offeram.

Cogito enim si iam tanto dolore animi discrucior, cum nondum malam conscientiam in hoc negotio habeam, quid fiet postea ubi tristior rerum status fuerit, si quam uel minimam labent conscientie uel deserte, uel neglectæ ueritatis habuero? Itaq; admonitus etiam pristina meæ desperatione, in qua triennio submersus fui, iudico satius esse, ut tibi hasce meas nugas offerendo molestus sim, ac, si quidem res postulauerit, etiam patiar aliquid, quam ut, si quid (quod nolim) in hac causa mali factum fuerit, postea uermem illum pessimæ conscientie cor rodentem circumferre, ipsamq; Dei iram sustinere cogar.

Epilogus eiusdem scripti.

Hisce rationibus nostra sententia firmiter
et plana

et plausibiliter defendi, et aduersariorum con-
futari potest apud omnes uel mediocriter equos
iudices. Hypocritarum uero, Epicureorum et Ty-
rannorum iudicia (quia Deum et scripturas
rident) non magnopere curare in ueritatis de-
fensione et confessione debemus. Dominus Iesus
nobis adsit, nosque suo Sancto Spiritu confirmet, ut
istam causam eo animo tueamur, quem res postu-
lat. Plus enim profecto nostra lenitas, quam ad-
uersariorum argumenta huic causae obesse pos-
sunt.

Epistola M. F. Illyrici ad D. Ias-
cobum Milichium Rectorem Scholae
Vittenbergensis.

Magnifice domine Rector uir doctissime,
et compater dilectissime, appello te iam
paulo liberius hisce meis literis, tum alijs
rationibus fretus, tum quod sciam ὅτι καὶ σὺ πᾶσι
σὺν ἐπίστασαι μείλιχος εἶναι.

Primum autem gratulor tibi hanc rectoriam
dignitatem, ac precor Deum, ut tum Ecclesiae ad
conseruationem puritatis in religione christiana,
tum et tibi, ac toti coetui Scholae istius sit salu-
tatis.

Deinde te uehementer oro, ut, quoniam
οἶδας ἅσιμα πάντα, et iam es publica autho-
ritate

ritate instructus, uelis omni cura & conatu in hoc
incumbere, quo intermittantur istæ funestæ Belial
& Christi conciliationes, ex quibus scandala, in-
cestinæ in Ecclesia disensiones, impietatum papi-
sticarum restituendarum certæ occasiones, ac uar-
riæ Ecclesiarum, miserarumq; conscientiarū per-
turbationes oriuntur.

Hæc omnia mala ex istis mutationibus oriri,
& plane nihil boni tu ipse probè nosti, quin &
tristis experientia hoc ipsum iam euincit.

Paucis diebus antequàm, Vittenberga dis-
cessi narrauit mihi quidam tuum quoddam cum
Domino Præceptore colloquium, qui interfuit,
aiebat te dixisse, Domine Philippe meint ihr
das der Keyser wird zu frieden sein/
mit dieser ewer reformation? respondisse ue-
ro illum, Was sol er zu frieden sein/er wil
trawen haben/ das man das ganze In-
terim halte/tum subiecisse te, worumb bleib-
bt ihr denn nicht / bey den vorigen Ce-
remonien? worumb wolt ihr denn vn-
nützlich verendrung machen / dixisse ue-
ro illum, wir müssen was zuthun ha-
ben. Cessaret potius, quam in tanta re luderet.

Decet igitur te M. D. Rector cum pro tuo
erga D. Philippum amore, tum & officio ac Ec-
clesiæ & Scholæ debita opera summo studio labo-
rare, ut

rare, ut istæ mutationes, & religionis corrupte-
le omittantur, quò domestica dissidia, & schis-
mata ex Ecclesia tollantur.

Ego profecto, quod Deus nouit, percipiam
cum istis hominibus coniunctissimè uiuere, quos
tum eruditionis, tum præstitorum officiorum, tum
etiam pietatis nomine amavi & colui. Nec certe
delector isto ἐμφυλίῳ καὶ ὀκρυόεντι πολέμῳ.
Verum rursus tam parum Ecclesiam Christi di-
ligere, & Deum timere non possum, ut queam
pati, ea Ecclesie pro pijs ac salutaribus propo-
ni, quæ ego cum ex ipsorum ore, tum aliunde,
atq; adeo ex ipsa experientia cognoui pernicio-
sa esse.

Scripti de hac re nuper ad Dominum Præ-
ceptorem, & iam ad totam Scholam scribo, ne
quid prætermittam, quod in tali rerum statu à
me iure requiri possit. Peto igitur à te, ut de hoc
scripto ad Scholam referas, utq; rem, quantū po-
tes, ad piam concordiam inclines, ac responsum
mihi dari cures.

In scripto hæc summam ago, reddo ratio-
nem meorum factorum, probo præsentis mutati-
ones esse Ecclesie perniciosas. Peto ut ab ijs de-
sistant.

Id si fecerint, polliceor me uel supplicem eis
futurum, sin uero uelint pergere in excusandis &
promou-

promouendis istis actionibus, quas ipsi saepe pessimas esse confessi sunt, significo me bona conscientia intermittere non posse, quo minus fucos istis fraudibus illitos detergam, ipsasque fraudes omnibus ostentem, quo, qui uolent, eas uitare possint.

Profecto uehementer cupio (de quo animo meo extremum illum iudicem testem uoco) cum omnibus hominibus unum esse, sed in Christo, id est, ut nostra concordia Ecclesiae sit salutaris, et non seruiat restituendis abominationibus Papisticis. Id si mihi contingere non potest, uolo ego cum Christo unum esse, etiamsi mihi omnes homines inimici habendi essent, si enim Deus pro me, non timebo, quid mihi faciet homo.

Dominus Iesus regat T. M. ipsos et me, ut ea agamus, quae et Ecclesiae salutaria sint, et de quibus etiam coram extremo illo, seuerissimoque iudice rationem reddere possimus. Frustra enim hic hominibus animum, consilia, et actiones nostras probabimus, si coram illo tremendo iudice eas probare non quierimus.

Saluta amanter Dominum Praeceptorem, cui ego profecto bene cupio, et tuam coniugem honestiss. Bene uale.

Scheda

Scheda clausæ Epistolæ

inserta.

Postquam iam hasce literas scripseram, intellexi nostros Dominos nihil minus cogitare, quam uel de intermittendis istis nouis mutationibus, uel de concordia domestica: Velle enim nescio quod prolixum scriptum ædere, quo pingant, & fucent istud nouum Interim.

Id quamquam sperabam uanum esse, tamen uolui uobis indicare, si ita se rem habere comperero, me quoq; coactum iri, ut & hoc scriptum & Epistolam nuper ad Dominum Præceptorem missam ædam. Quid enim aliud facerem?

Siquidem illi sibi tantum indulgere uolunt, ut ea defendere, ac pro bonis Ecclesiæ CHRISTI: obtrudere uelint, quæ tum experientia, tum eorum conscientia, quin nonnunquam & os mala esse pronunciat, dent quoquè mihi & alijs ueniam, si per hasce fraudulentas fenestras,

abominationem papisticæ desolationis in Ecclesiam Christi

introduci, pati non poterimus.

Vale iterum.

APOLOGIA MATTHIAE
Flacij Illyrici ad Scholam
Vuitebergensem.

SI ita iam omnia essent nuda & aperta coram humanis oculis, sicut coram DEO sunt, ac in extremo iudicio coram CHRISTO iudice, et illo celeberrimo totius Ecclesiae conuentu erunt, siq; sic pro suo merito cogitationes dicta & actiones omnium aestimarentur, sicut coram illo seuerissimo iudice aestimabuntur, & iam aestimantur: Non dubito, quin perfacilis mihi esset in hoc praesenti negotio cause dictio, uel potius nulla extaret accusatio.

Nunc uero primum o DEVS bone quantum caecae noctis humana pectora habent? quamq; saepe etiam clara luce caecutiant. Deinde adsunt & affectus uarij, qui pessimi consiliarij, ubi dominari inceperint, haud raro ueluti effrenes quidam equi a recto itinere curriculoq; humanam mentem transuersam rapiunt. Inde fit, ut per saepe meliora cernentes, probantesq; deteriora sequamur, alijsq; ut idem faciant, persuadere conemur.

Quare ego (sicut & tota Ecclesia cum sua causa) cum hoc negotio resurrectionem mortuo-

B

rum,

rum, & extremum illud incorruptissimumq; iudicium expecto, nihil dubitans, quin, sicut iam Spiritus S. in meis ad DEVM gemitibus conscientiae meae testimonium innocentiae prebet, in eo quod istis Ecclesiae deformationibus resisto: Ita etiam in extremo die Dominus Ihesus sit me ab hominum iniquissimis iudicijs splendide absoluturus.

Fouet me etiam suauiter laeta quaedam consolatio de breuitate intercessuræ moræ: Non quod diuinem extremum illum diem post unum uel alterum mensem aut annum futurum esse, sed quod nescio quomodo quotidie magis ac magis, & breuitatem finiti huius temporis, atq; adeo totam hanc uitam contemnere, & eternitatem futuræ illius uitæ magnificere incipio. Ut interea mihi uidear iuuante CHRISTO non nimium aegrè cum infamiam paupertatemq; tum & Satae, Antichristi, & principum odia laturus, eorumq; munuscula & honores (modo mihi salua sit conscientia) contempturus.

Quare, quod ad meam sanè priuatam utilitatem attinet, propemodum libentius hanc scriptionem neglexissem. Verum moueor miserorum hominum salutis aeternæ periculo. Audio enim quosdam hoc callide agere, ut me in odium bonorum adducendo totam hanc causam de
retinenda

retinenda presenti Christianæ religionis puritate (quam & ego nonnihil attigi) eisdem inuisam efficiant.

Huc accedit, quod, cum Petrus præcipiat, ut simus parati ad apologiam, quando à nobis ratio exigitur, publici isti clamores, & iam edita scripta, quibus iniuste accusor, non tantum scriptam, sed etiam impressam apologiam flagitare uidentur.

Proinde cogor breuiter uobis uiri doctissimi mearum contra præsentis mutationes actionum rationem reddere, ut omnes boni agnoscant, & me & causam hanc lucem non defugere, & ueris firmisq; rationibus defendi posse.

Moneo autem omnes delicatas aures, quæ (ut ille inquit) suauiam quàm salutaria audire malunt, ut hoc scriptum non cognoscant. Nam mihi in eo est animus quàm simplicissimè, & quàm maximè seriò poterò, ueritatem dicere, nec me in eo tam ad humanas aures nimium adulationibus assuetas iudiciumq; quàm ad præscriptum CHRISTI eiusq; extremum iudicium accommodare.

Simul autem & illud uolo orare æquum letorem, ut si in hac mea apologia aliquorum errata attingere coactus fuero, non mea id culpa factum existinet, sed ipsorum, qui primum laudando,

dendo bonas mentes, querelis, postea uero sua
crimina alijs tribuendo, apologiæ occasionem
præbuerunt.

Quandoquidem autem non mea profectò
hic, sed CHRISTI ipsius causa agitur, inuoco
Dominum IHESVM, ut quoniam à patre cœlesti
missus est, ut destruat opera Diaboli, estq; præ-
cipuum opus Diaboli etiam mendacium ac uer-
borum sophistica, quibus rei ueritas inuoluitur
et obscuratur. Ut inquam tum meam mentem
et os regat, quò ea, quæ uerissima, ipsiq; gratis-
sima sunt, dicam, tum et aliorum animos suo
spiritu ac timore ita emolliat, ut ea, quæ uerè
pièq; à me dici intellexerint, omnibus humanis
affectibus abiectis, toto pectore amplectantur, re-
busq; omnibus uicti et condemnati huius mundi
longè præferant.

AC primum quidem, quoniam hoc multis,
qui ea, qui præcesserunt, ignorant, perabsurdum
uidetur me nouum hominem nuper quasi repente
et temerè in hoc theatrum erupisse, oportet me
breuiter præcedentia quedam recensere, ut ag-
noscant meæ uitæ et actionum conuenientem
harmoniam, minusq; offendantur, dum sibi om-
nia in nostris rebus probè constare animaduer-
terint.

Ego (quod Dominus nouit) etiam ante-
quam

quam doctrinam Lutheri cognouissem & pacem
conscientiæ & ingens gaudium in Spiritu S. sen-
si, sacras literas amavi, & persæpe toto pectore
exoptavi aliquantulum in theologia proficere,
quo possem aliquandiu Ecclesiæ CHRISTI in ser-
uire, ac postea ad Dominum commigrare.

Id cum mecum agitarem, quo nam modo
efficere possim, nulla uisa mihi tandem est com-
modior ratio, quam ut fierem monachus, quoni-
am tantum in monasterijs apud nos theologia
docetur, soliq; Monachi concionantur. Eo con-
stituto, adij Monachum quendam nec indoctum
nec impium (qui tunc aliquot monasterijs præe-
rat, iam autem Venetijs annum septimum in uin-
culis CHRISTVM constanter confitetur) pe-
tens, ut me in suum collegium reciperet, ac uel
Patauium uel Bononiam mitteret, quo ibi in illis
celebribus monasterijs sacris literis studerem.
Pro eo officio pollicebar me mediam paternæ hæ-
reditatis partem ei largiturum esse.

Collaudauit primum meum institutum, postea
uerò, cum per aliquot hebdomadas me sibi fami-
liariorem effecisset, exposuit instaurationem
Euangelij per Lutherum factam, ostendit libros,
& ut in Germaniam, non in monasterium, si
theologiæ operam dare uellem, proficiscerer,
consuluit. Quod consilium admodum alacriter

amplexus sum, ac post paucas hebdomodas in Germaniam sum profectus.

Sub idem tempus sine ullis malis doctoribus, aut ullo graui scelere incidi & in tentaciones grauißimas, desperationem, ac ipsißimum infernum, in quo triennium fui subinde crescente malo, uno uerò anno decreßente. Quo tempore irā Dei, Tyrannidem Diaboli in miseros homines, & uaria eius ignita tela, uim peccati, maliciam ueteris Adami, & eius odium ac furorem contra DEVM sensi, & ueluti coram contemplatus sum. Interea rarißimas ac breuißimas Spiritus Sancti, consolationes sensi. Nec dubitabam, quin in me conueniret illud dictum CHRISTI, Deus meus quare dereliquiste me? Longe à salute mea abes, &c. Et sæpißime de morte cogitauit. Dominus tamen me pro sua misericordia custodiuit.

Sub finem anni tertij cum Vitimbergæ cohabitarem D. Friderico Backofen, tunc Ecclesiæ diacono, malumq; adeo creuisset, ut non dubitarem, quin mihi breui pereundū esset, cerneretq; is me adeo perturbatum esse, ut studere non possem, cogebat tandem me confiteri, quid mali haberem. Intellecta re consolabatur me diligenter, orabat mecum, efficiebat, ut Doctor Pomeranus me perduceret ad D. D. Martinum Luth. Qui cum proprio exemplo aliorumq; & uerbo DEI
me cona

me consolatus esset, Ecclesiaq; pro me preces fecisset, cœpi indies melius habere, ita ut in uno anno mediocriter conualuerim. Quod tam diu malum duravit, haud dubie nihil perinde in causa fuit, ac meum silentium, nemini enim eo toto triennio rem integre aperui, nam nō tentari me, sed plane abiectum esse existimabam. Hæc ideo commemoro, ut intelligatis, me doctrinam Ecclesie non tantum lectione, ociosaq; speculatione, sed etiam ipsa experientia cognouisse, meq; minime esse non tentatum Christianum, quod D. Martinus in theologo precipue requirebat, & scriptura in ipso Christo commendat.

Possẽm uere & alia multa eaq; certa signa cum presentie DEI me perpetuò iuuantis & tuentis, tum Satane mihi & in alijs rebus, imprimis uero in studijs resistentis commemorare, nisi & breuitati studerem, & gloriari uelle uiderer. Verum ego, quæ hic scribo, coram DEO scribo.

Fui annis 10. in Germania, primo anno Basileæ, secundo Tubingæ, sequenti octennio Vitebergæ, quo tempore nec uoluptatibus, nec opibus, nec honoribus consequendis uacauit. Incubui pro mediocritate ingenij mei sacris literis & ijs artibus, quas mihi ad intellectũ sacrarum literarum profuturas existimaui. Doctrinam harum Ecclesiarum esse ipsissimum DEI uerbum agnoui,

B 4 eamq;

eamq; toto pectore amplexus sum, & econtra
papam uerè antichristum esse statui, ipsumq; &
eius errores ac abusus ex animo execratus & de-
testatus sum. Semper eo tempore quieti & tran-
quillitati studui, nec quicquam turbarum in
Schola aut Ecclesia excitauit, uel excitare cogi-
taui, quod plurimi norunt.

Visum est interea Scholæ & Illustrissimo
Principi Ioanni Friderico mihi Hebream lectio-
nem demandare, eam pro mea tenuitate, ut po-
tuit, iam aliquot annis legi.

Post istud triste bellum reuocatus à Rectore,
ad lectionem meam reuersus sum. Ab eo tempore
iam est annus & dimidius, quo toto tempore
quã serio cum D. Philippo scriptis, & uoce ege-
rim, quod nihil sit concedendum aduersarijs, ip-
semet optime nouit, idem egi (quanquam par-
cius) & cum alijs lectoribus. In causa fuit, quia
cum ex scriptis quibusdam ultro citroq; & præ-
cipuè Augustam missis, & tam crebris conuenti-
culis, tum ex coram auditis uocibus animaduerti
ueluti à longe nubeculam quandã ὀλιγοπισίασ,
quam uerebar, ne Ecclesiæ magnam tempesta-
tem excitaret. Sicut postea accidit.

Crescente deinde malo auxi & ego cona-
tus, quibus ei infortunio repugnare uolui. Far-
ctus sum propemodum omnibus doctis isthic sup-
plex

plex ac petij, ne quid concederetur hostibus, & ut monerent eos, qui supremo loco sunt, ne quicquam concederent. Attuli firmas rationes, quare nihil concedendum sit, quia papa sit Antichristus, & aduersarij nostri sint hostes Dei, quibus nihil gratificandum sit, quia sint sequutura ingentia & multiplicia scandala, & schismata ubiq; per orbem terrarum, quia aperiatur fenestra omnibus papisticis impietatibus, quia hostes non sint futuri istis mutationibus contenti, quia tantum simus aucturi animum impiorum, ut de Christo & Ecclesia eius triumphent, &c.

Interea & scripta tria uulgari sermone edidi, in quibus an meam gloriam uel opes quaesierim, uel potius tantum piorum confirmationem, & impiorum debilitationem, etiam ipse inscriptiones indicant, in quibus meum nomen adiectum non est. In omnibus quoq; illis scriptis tunc illos monui, quos animaduertebam magis fugitare lupos, quam strenue aggredi & oues CHRISTI tueri. Sed quam parum eos mouerim, res ipsa magis ac magis indicauit.

Itaq; sub Cellensia comitia, cum intelligerem malum iam esse pro foribus, edidi breue scriptum uulgari lingua, titulo quod nihil sit mutandum. Illudq; idem latine tunc paulo prolixius descriptum D. Maiori obtuli. Oraui & M.

B 5

Paulum.

Paulum, ut de eadem re scriberet. Intellexi tunc ex quodam fide dignissimo homine, D. Pomeranum iurasse illi, quod Theologi concluderint se nihil uelle concedere, atq; (quantum tunc ex ipsius et aliorum etiam theologorum dictis intelligere quivi) mediocriter animati ad comitia profecti sunt ea cogitatione, quod planè nihil uelint hostibus Dei concedere. Cum iam essent in comitijs, misi eis Epistolam, in qua, quantum potui, plane seriò eos ad constanter tuendam religionis Christiane puritatem hortatus sum, cui Epistolae ideo meum nomen non apposui, quod eam sic plus authoritatis habituram existimabam.

Verum post finem comitiorum statim sparsi sunt rumores quidam minime incerti, longe diuersi ab ea spe, quam ego ex prius auditis eorum uocibus conceperam. Iidem post Gyterbaccensia comitia etiam magis aucti et confirmati sunt. Tandem Lypsiæ nouum istud Interim in tam multis conuenticulis scriptitatum et conceptum, sub nomine Theologorum promulgatum est, quod cum ego legissem, et tam multas multorum querelas de nostris Theologis undiquaq; afferri intellexissem, audiremq; et in Marchia, et in Francia, et Islebij, et in Episcopatu Magdeburgensi per αὐτὸς ἔφα ferè totiū papatū promoueri.

moueri, nec nostros contradicere, iustissimis cau-
sis (quas postea commemorabo) motus sum, ut
putarem paulò uehementius malo resistendum
esse.

Hæc uerè (quod Deus nouit) altius repete-
re uolui, ut ostenderem & DEVM mecum esse,
& me non nunc primum repente hunc animum,
ut scilicet serio istis Ecclesiæ CHRISTI pertur-
bationibus resistendum putarem, concepisse, ac si-
mul agnosceretis uanissima esse ista mendaciola,
quibus me quidam aspergunt, quod propter, nescio
quas repulsas aut alias causas, quas quidam
de sua causa difisi maliciose excogitant, ad re-
pugnandum presentibus actionibus sim incitatus:
Ego enim antequam quicquam istorum accidit
annum integrum adhuc, cum D. Philipp. existi-
mabatur profecturus ad concilium Tridentinum,
sepe & quidem ualde serio egi cum eo, ne quic-
quam concederet, idemq; ut alij quidam agerent,
laboraui, idem petij & à D. D. Crucigero piæ
memoriæ.

Antequam D. Gasparus mortuus est, & tum
cum iam moriturus existimabatur, scripsi libel-
lum, quod nihil sit mutandum, quem Germanicum
quidem edidi, latinum uero ita scriptum, ut pos-
tea editus est, D. Maiori (ut prius dixi) in ma-
nus dedi. Quod factum profecto non fuit eius,
qui

qui aliquos honores aut opes uel apud Theologos uel apud Principem ambiret, praesertim autem quod in latino feci collationem Petri per mare ambulantis cum huius temporis Theologis, quare haec (& alia, qui subinde noua excogitari intelligo) tam falsissima conuiciola bene mihi conscius, facilimè rideo.

Sed iam propius, ad reddendam factorum meorum rationem, accedam. Primum illud certè uerissimum est, istas praesentes mutationes, praesertim cum ab istis summis uiris fiant, plane perniciosas Ecclesiae esse. Neq; id in hoc loco prolixius probabo, ne librum potius quam Epistolam scribere uidear, & alioqui scripsit de ea re eruditè & copiosè *M. Paulus*, attigerunt eam materiam & Hamburgenses Doctores, qui in sua Epistola diligenter enumerarunt ingentia mala ex istis comentitijs adiaphoris sequutura, extant & nostra quaedam eiusdem argumenti, ea omnia hic lector memoria repetet. Tantum ipsorum Theologorum testimonia de ea re breuiter & sine sophistica recensebo.

In scripto de Adiaphoris scribunt per praesentes actiones significari inclinationem ad aduersarios, quid hoc est nisi genus abnegationis? Quae, in tantis praesertim uiris, quam Ecclesiae & religioni perniciosa sit, dici non potest. Frangit profecto

M. Paulus

profecto etiam eos, qui, ut scriptura loquitur,
leonina corda habuerunt. Quid autem quod
talem abnegationem etiam suadent integris non
tantum ciuitatibus, sed regionibus quoq;. Vnum
hominem non solum non confiteri, sed etiam indi-
care se inclinare ad aduersarios nefarium cri-
men est, quanto magis integras Ecclesias easq; si-
mul multas. O uæ homini, per quem uenit scan-
dalum.

Item, Contristari pias mentes. Quid hoc
aliud est, quàm contristari Spiritum Sanctum in
pijs mentibus? Item confirmari impios, languere
fieri, & in dubitationem induci pios. Quid hoc
aliud est, quam semel infinitos homines grauissi-
me scandalizare, & tandem eos ad æternum exi-
tium perducere & gloriam CHRISTI uiolare?

Quid aliud queso facit Diabolus omnibus
suis machinis, nisi hoc ipsum, ut scilicet impios in
sua impietate confirmet, & pios languefaciat,
& inducat in dubitationem. Nam homines in-
ducti in dubitationem, ut iam mutant, & secum
cogitent, sicuti profectò iam infiniti cogitant.
Ego uideo istos nostros summos Doctores talia
& cætera, agere, proculdubio, si quid ueritatis
in hac doctrina fuisset, isti homines constantius
egissent, ego nescio, quæ sit uera aut falsa reli-
gio.

gio. Quis nouit? fortasse omnes religiones sunt tantum hominum figmenta. Iam mihi imminet periculum paupertatis, exilij, mortis, &c. propter istam doctrinam. Ego ne pati hæc tanta mala uelim propter istas quorundam contentiosorum hominum disputatiunculas? non faciam. Languefactus & in dubitationem de religione inductus non potest orare, qui non orat mancipium Satane est.

In eodem scripto est, quòd propter præsentis actiones triumphent impij, nempe de Ecclesia triumphant, & si impij triumphant, triumphat & Satan de Ecclesia & CHRISTO.

Triumphare autem impios cum suo patre Satana de Ecclesia & Christo, res est longe horribilior, quam ut uel mente concipi uel sermone exprimi queat.

Miror, ita me Deus amet, quomodo talia scribere potuerit autor, & non totus conscientia tanti peccati cohorrerit, ueritusq; sit, ne eum propter talia facta Deus statim ad inferos fulmine protrudat.

Ah cogitemus quæso, quam grauitè CHRISTVS minetur ei, qui unicum eumq; minimum Christianum scandalizauerit, quo possimus intelligere, quàm grauis ira DEI eos maneat, qui integras CHRISTI Ecclesias semel, ita languefaciendo,

faciendo, & in dubitationem inducendo subuertunt. Satius profectò eis fuisset non solum pati se alligata mola asinaria ab hispanis in profundum Albis abijci, sed etiam (si possibile esset) sexcentis crudelissimis mortibus necari.

In Epistola ad Hamburgenses scriptum est :
Gubernatores hoc agere, ut umbram disciplinæ non rem ipsam restituant. Huiusmodi umbratili reformationi uel potius Ecclesiæ CHRISTI deceptioni & delusioni Christi, quare illi tanti uiri inseruiunt? præsertim cum in eadem Epistola fateantur multorum uoluntates eò spectare, ut per istas mutationes fiat inclinatio ad omnes pontificios abusus. Et interea declamitant esse faciendas mutationes, quia sit necessarius ordo & necessaria disciplina in Ecclesia. Quod quid aliud est, quam CHRISTO spineam coronam imponere, quæ habeat quidem umbrā & speciem quandam coronæ & ornamenti, cæterum sit ei ad ludibrium imposita, pungatq; miserabiliter ei caput.

In præfatione in nouam istam ordinationem est, quod per istas mutationes werden die Pfarhern vnrügig gemacht / vnnnd wirt daraus viel zuruttung folgen / quo malo quid tristius præsertim hoc tempore esse potest, quo alioqui Satan per papistas nos ui
& fraude

et fraude oppugnat. Abeant iam ac de unitate concordiaq; Ecclesiae pulchre declamitent eiusq; perturbatores duriter et acerbe accusent.

Nocte praecedente eam diem, qua profecti sunt nostri Iuterbachium, somniauit D. Praeceptor se rogatum a quodam uicino milite impetrasse a uitrario, ut ei fenestras faceret, ac paulo postea indignabundum uitrarium quaestum esse, uoluisse militem, ut illi papisticam missam recitaret. Id somnium ipse Phil. sic interpretatus est, ut diceret militem esse ipsum principem, se uitrarium, petere principem a se, ut ei faciat fenestras, id est, aliquid in speciem, et was zum schein/reuera autem omnia, quae aguntur eo tendere, ut papistica missa et papatus restituatur. Hic iam omittam, quod Philippi somnia diuinum quidam saepe habere uideantur, fieriq; possit, ut diuinitus monitus sit de istarum pessimarum actionum euentu.

Illud tantum dicam, si ipse sic de praesentibus actionibus sentit, quod sint umbrae et praestigiae quaedam, per quas papisticae abominationes reuebantur, cur eas adiuuat? cur eas excusat? cur eas contra conscientiam pingit? cur nobis imperitis Christi pusillis uelut caecis quibusdam, ante pedes offendiculum et laqueum ponit?

His addere possem longe plura priuatim dicta

dicta ad me & alios, quibus liquido probare pos-
sem, ipsum Dominum præceptorem in corde &
conscientia sua sentire istas præsentis actiones
exitiales Ecclesiæ esse, sed illa in aliud tempus,
ueluti pro extremo quodam remedio, seruabun-
tur. Ex istis ipsorum testimonijs clarè quisq; in-
telligere potest, quid de præsentis Ecclesiæ per-
turbatione sentiendum sit, qui modo plus Deum
quam homines timendo uult statuere iucem esse
lucem, tenebras esse tenebras, amarum esse ama-
rum.

Hoc igitur modo cum & ego de præsentibus
CHRISTI, & Belial conciliationibus senti-
rem, uideremq; me frustra priuatim non tantum
ipsi, sed & alijs multis supplicare, quanquam
(quod DEVS nouit) ægerrimè ab ijs abstrahere,
quorum gratiam semper retinere cupuis-
sem, prospicerem etiam homo peregrinus non
tantum paupertatem, exilium & infamiam, sed
etiam alia uaria eaq; grauissima incommoda, quæ
uel mihi uel meis accidere possent: tamen tan-
dem utilitati Ecclesiæ & gloriæ DEI magis
seruiendum putavi, quam ullis humanis rebus.

Itaq; cum Lypsiæ promulgatum esset istud
nouum Interim nostrorum Theologorum nomine
& authoritate armatum, & audirem pios ho-
mines.

mimes non tantum in nostro principatu, sed etiam
in alijs regionibus accusare, & libri impietatem,
& nostrorum silentium, qui edito scripto non
confiterentur se illas impietates improbare, præ-
terea & impios, ut Islebium, D. Interim, &
alios in publicis cætibus circumquaq; gloriari,
& uociferari nostros nescio quid non probasse,
nostrorumq; silentio eum rumorem confirmari,
cupiui nouum istum librum uidere. Eum cum
non sine magno dolore, & multis gemitibus
perlegissem, animaduerti tales ibi generalita-
tes, ambiguitates & alias Sophisticas fraudes, ut
totus propemodum papatus per eas in Ecclesiam
Christi introducatur.

Vnde ingenti dolore affectus cogitabam
mecum, en iam uides, quid tam multa conuenticu-
la, & secreta cum hostibus DEI consusurratio-
nes pepererint, & simul deplorabam Ecclesie
uicem, quod ex tanta luce Euangelij IHESV
CHRISTI sciens & uolens, tam citò, tamq;
turpiter in Aegiptias Antichristi tenebras redire
debeat.

Eo dolore animi ac indignitate rei motus
primum sedulo laboraui in hoc, ut summi in no-
stra Ecclesia ei impietati resisterent, monui eos
& ipse coram, & per alios, ut admonerentur
curaui.

curavi. Verum nihil effeci. Respondit quidam
inter ceteros, Ego sum iam senex, nec sui hac
tema seditiosus, ne iam quidem esse uolo. Atq;
ita pulchrum nomen grauiſſimæ culpæ prate-
xuit, obedientiam ſcilicet erga magistratus de-
ſertioni Eccleſiæ. Hoc enim uerè eſt deſerere
& ſua ope deſtituere miſeram Eccleſiam, nolle
oppugnare errores, qui in eam per impios in-
troducuntur, & non loco ad tempus cedere, eo-
q; ipſo exilio, totaq; conſtanti conſeſſione, ubi-
cunq; demum ſis, tuam Eccleſiam in ueritate con-
firmare.

Sed ad rem. Cum uiderem apud ſummos
non poſſe effici, ut illud Interim conſutent, mul-
tum & orauit & cogitauit, quid in tali miſerrimo
rerum ſtatu agendum eſſet. Et tandem ad illud
extremum remedium decurri, ut ipſe aliquid
contra ſcriberem.

ſcripſi igitur in ingenti animi mœrore &
dolore, cupiebam enim & præceptorum nomini
parcere, & ſalutem Eccleſiæ ac gloriam CHRIS-
TI, quæ per illas corruptelas uiolabatur, non
negligere.

Postquam ſcripſi relegi plusquàm uigeſies
leniens omnia, quantum quibam, & multa meo
cum trifti corde uolutans. Tandem concluſi ſa-

tius esse aliquantulum quorundam hominum no-
men lædi, quam Euangelium IHESV CHRISTI
abominationibus Antichristi contaminari, Anti-
christum in templo Dei collocari, atq; ita &
gloriam Dei, & salutem cum multorum alio-
rum, tum & illorum ipsorum, quorum nomen at-
tingere uererer, periclitari; atq; ita Typogra-
pho librum misi.

Accusant quidam illud scriptum duriter,
uerum non uideo, quid tandem in eo reprehensi-
one dignum sit, errores Lypfici Interim meritò
reprehendo. Nostros D. non ualde in eo accuso,
in proemio affirmo impios eis Lypficas actiones
tribuere, ubi indico me ipsis eas non tribuere.

Queruntur, me eo scripto diffamasse eos,
tanquam à nostra religione defecerint, uerum
immerito, nam in meo scripto nihil tale est. Sed
infamarunt eos primum ipsorum non bona scri-
pta Augustam ad Comitia missa, quæ impij cum
magno gaudio late & longe sparserunt, & ue-
luti in triumpho circumduxerunt ac ostentarunt.
Deinde infamarunt eos illa crebra secretaq; con-
uenticula & secreta cum impijs Episcopis con-
surrationes. Tertio diffamauit eos Islebius,
qui sepe pro concione clamauit eos secum senti-
re, quin & Chirographa eorum se habere glo-
riatus

riatus est, quos clamores ipsi suo silentio confir-
marunt. Quarto infamavit eos Lipsica actio, in-
de enim in omnes partes scriptum est, quam pul-
chre se gesserint. Quinto infamavit eos D. In-
terim, qui in Islebiensi & Magdeburgensi con-
uentu publicè affirmavit eos subscripsisse Lipsico
Interim. Post quæ omnia demum meus Azarias
prodiit, in quo nihil est uehementius contra eos
dictum.

Innui alicubi obiter (nam scholia me in scio
adiecta sunt) esse in eis quandam imbecillitatem,
(quod alioqui iam erat omnibus notissimum)
quam tamen quo lenirem, cum Apostolorum im-
becillitate comparavi.

Negent autem quicquam à se peccatum es-
se, non possunt: Grauius profectò in istis actio-
nibus peccarunt, quod ego coram Domino præ-
ceptore dixi, cum ille diceret, Alberti Marchio-
nis aulici non tam astuti fuerunt, ut nostri. Nam
illi non seiunxerunt concionatores ab auditori-
bus, sed passi sunt unum esse animum & senten-
tiam auditorum & concionatorum, nostri uerò
nos ab auditoribus seiunxerunt. Respondi ego
uestra culpa est Domine Præceptor, quòd per-
mittitis, ut impia aula uestra autoritate se armet
contra constantiam subditorum.

Est sanè hæc magna eorum culpa ac graui

reprehensione dignissima, eorum enim fuisset stare in prima acie CHRISTVM confitentium, ac Antichristo resistentium, & non in prima acie persequentium, papatumq; in Ecclesiam introducentium.

Quod fecisse eos liquido animadvertunt ij, qui Lipsicam actionem notam habent, quiq; non tantum Lipsicum Interim, quod tunc Theologorum **bedencken** appellatum est, legunt, sed etiam scriptum nomine Theologorum lectum postquam delecti ciuitatum & nobilium recusarunt illas fraudes & impietates, quo scripto urserunt Theologi legatos ciuitatum & nobilium, ut omnino totum illud Interim amplecterentur.

Ah non potest satis uerbis efferri, quin necogitari quidem, quantopere ibi Theologi peccauerint. Primum in multis conuenticulis, occultis consufurrationibus cū impijs consuerūt reuitia et fraudes quasdā. Deinde eas subito cōuocatis totius regionis delectis, hominibus haud dubie non nimium doctis, non præmonitis, nihilq; tale suspicantibus, præsertim à tantis Doctoribus, subito obtruserunt, ac ueluti iniecerunt, eosq; postquam pie illas impietates recusarunt, in super uehementer urserunt. Summa ibi pastores non canes muti, quod tamen nefarium crimen esset, sed lupi facti fuerunt.

Egerunt

Egerunt mihi quidem multi gratias pro eo scripto, affirmaruntq; multis consolationi fuisse, & se sperare impediturum istas Lypsicæ religionis corruptelas. At Theologi nihilominus ea admonitione contempta in suis actionibus perrexerunt. Scripsit postea D. Præceptor scriptum de Adiaphoris, quod planè pessimum est. Hortatus est unà cum alijs quibusdam Marchionis Alberti, & Marchionis Ioachimi concionatores, ne repugnarent illis aulicis Deformationibus. Significauerat mihi mercator quidam Noribæ nec impius, nec penitus indoctus, & idem eodem tempore intellexeram ex literis M. Hieronimi Besoldi ad Philip. scriptis, quas mihi ipse Philip. legendas tradiderat, easdem mutationes eum & Norimbergæ promouere.

Quibus omnibus intellectis perterritus cœpi mecum cogitare: DEVS bone, quis zelus inuasit istum hominem promouendi & iuuandi istas mutationes ubiq; terrarum, cum antea sæpe non tantum coram me, sed etiam coram Crucigero & multis alijs testatus sit: neminem posse bona conscientia uel interesse tantum istis deliberationibus? Cogitabam etiam, si iste homo istis suis actionibus perget confirmare impios, & languere facere pios, nec quisquam ei contradixerit, quis tandem finis erit? nempe pessimus, certa destru-

ctio nostrarum Ecclesiarum, & restitutio papa-
sus.

Itaq; censui, tacentibus omnibus alijs, me
non posse bona conscientia tacere. Quare ædi-
di latinum scriptum quod nihil sit mutandum,
confutavi scriptum de Adiaphoris. Quod scri-
ptum primum ideo feci esse incerti auctoris, quia
ipse dixit D. Adriano non esse suum, secundo,
quia uolui parcere eius nomini. Tertio quia non
putabam prodesse Ecclesiæ euulgari, quod illud
tam malum scriptum sit ipsius. Aedidi & Luthe-
ri Epistolas cum adiunctis. Scholion Philippiza-
ret me in scio adiectum est. Opinor autem sig-
nificare, quod Lutherus non esset sequuturus Phi-
lippi sententiam sui commodi gratia, sicuti mul-
ti alij faciunt, quod notius est, quàm ut probare
necesse sit, et non significat Philippum aliquid im-
piè facere sui commodi gratia. Verba enim in
ixō, (ut opinor) imitationem significant, ut
patrizo.

Causæ propter quas putavi illas Epistolas,
ædendas esse hæ sunt. Primum quia omnes cupi-
unt iam audire de præsentibus certaminibus Lu-
theri sententiam. Secundo quia illæ Epistolæ
sunt plenæ confirmatione & consolatione, qui-
bus rebus iam summopere Ecclesia indiget. Ter-
tio, quia sperabam, istos homines, etiam si meas
aliorumq;

aliorumq; piorum preces, & querelas contemne-
rent, at certè Lutheri, iam ueluti è cœlo monen-
tis eos uocem magnifactorum esse.

Hic non possum facere, quin cuiusdam me-
dicinæ Doctoris apophtegma, quo ego admodum
delector, recitem. Cum forte unâ cum eo essem
Hamburgi accepi literas Vitimberga, in quibus
erat scriptum grauius accusari me à Dominis,
quod nec liberalis nec honesti hominis officio
functus sim, qui Epistolas Lutheri ediderim, non
enim esse patefacienda amicorum secreta, cuius
modi sunt etiam literæ. Respondit ille, sit ita sa-
ne, at certe Christiani hominis officio functus es
nam ego, magnam inde consolationem accepi &
haud dubie multi alij. Ita sane & ego sæpe cogi-
to, non esse curandas paruas quasdam offension-
culas, modo ea ratione Ecclesia Domini edifice-
tur & legi diuinæ atq; adeo primæ tabulæ satis-
fiat. Oportet profecto primum præceptum esse
primum, non ordine tantum, sed etiam dignitate.
Sunt & aliæ cause, quas hic prolixitatis gratia
non recensebo.

Volui etiam aliorum piorum & doctorum
hominum sententias, de isto adiaphorico negotio
audire, ne quid inconsultius facerem. Quare al-
loquutus sum in hac mea difficili & periculosa
peregrinatione multos doctos & in pietate con-

stantes uiros . Animaduerti eorum sententias
cum mea conuenire , nempe nihil hoc tempore in
Ecclesia in gratiam hostium DEI mutandum
esse , & istas mutationes Ecclesie exitiosas
esse.

Atque ita negotium haectenus progressum
est. Ego scio me in hac re recte agere, cuius sen-
tentiae habeo hasce rationes. Primum DEVS
nouit me hac agere, neq; spe ullius commodi ter-
reni, neq; odio ullius hominis, sed tantum studio
retinendae puritatis in religione Christiana, con-
firmandi in ea pios, & confutandi impios. Se-
cundo, quia cum ex sacris literis, & doctorum
hominum testimonio ut Lutheri & aliorum, tum
experientia, tum uero etiam ex ore ipsorum, qui
istas mutationes adiuuant, quorum dicta quae-
dam superius recensui, intellexi eas Ecclesie
exitiales esse. Tertio, quia cum sim lector in
schola Vitebergensi, & impij de tota nostra
schola, nescio quid non gloriantur, merito con-
fiteri debui, quid ego sentirem. Quarto, quia
ratione iuramenti, & officij teneor tueri patri-
monium nostrae scholae, nempe puritatem do-
ctrinae Christianae. Quinto, quia praeccepto
DEI de diligendo eo & proximo, item de con-
fessione ueritatis, iubeor hoc facere. Na per istas
CHRISTI & Belial conciliationes tum salus
proximi

proximi, tum gloria DEI uiolatur, tum ueritas ipsa periclitatur, ut superius ostensum est. Postremò, quia meae conscientiae hoc mihi imperanti repugnare non potui.

Semper profectò cum aliquod ex illis prioribus scriptis contra interimistas adidi, constitui me nihil uelle amplius scribere. Sed rursus, cum uidi istam uictricem causam tam turpiter ab impijs opprimi, miseras oues à lupis discerpi, & gloriam filij DEI ab Antichristo uiolari, non potui tacere, exarsit ueluti ignis in ossibus meis. Rideat, qui uolet, in extrema die uidebit me non esse mentitum.

I A M uelim contrà scire, quibus rationibus illi sua facta coram DEO excusare possint. Hoc (quantum ego haecenus intelligere potui) est praecipuum eorum argumentum: ne fortè ueniant Romani, &c. scilicet ne coelum ruat. Ad quod argumentum quumq; modis respondeo. Primus, non certò eis constat uenturum hostem, si sic Ecclesiam CHRISTI non turbauerint. Sunt passim adhuc imbecilliores Principes & ciuitates, qui cum nihil adhuc acceperint, nondum tamen sunt à Diabolo deuorati. Scimus etiam cum his ipsis annis 30. tum & prioribus temporibus saepissime accidisse, ut istius modi praegrandes

prægrandes nubes grauem tempestatem minantes
leuissimo uento à pusillo grege Domini abactæ
sint, hunc uero euentum expectare in summis pe-
riculis fidei munus est. Proinde quiescamus &
acquiescamus in hac uera CHRISTI religione,
pro qua tam diu uociferati sumus. Non turbe-
mus Ecclesias, non confirmemus impios, ut de Eco-
clesia triumphent, & nomen Domini blasphem-
ent.

Secundus non constat cuiquam sic posse im-
pediri Tyrannos, ne seuiant contra Ecclesias.
Satan & eius seruus mundus non potest placari
leuibus quibusdam, ut isti ea appellant. Nec ha-
bent Th. quicquam promissi à Monarchis, & ut
haberent, quantum eis credendum sit, experientia
omnes non sine magnis δὶδᾶκτῆροισ̄ docuit & do-
cet. Ego certe propter omnes eorum promissio-
nes nolim unicum Christi pusillum scandalizare.

Adhæc parum Christianum, ne dicam, theo-
logicum est, credere quod offendendo Deum &
placando homines pacem habere possimus. Nam
Tyranni sunt tantum ueluti uirgæ quædam in
manu Dei, teste ipso DEO apud Esaiam. Qua-
re manus & non uirga placanda esset. Offendi
autem DEVM his actionibus, superius probatum
est. Nam quicumq; sciens pergit confirmare im-
pios &

pios & languescere ac in dubitationem inducere
re pios, is proculdubio offendit Deum, sicut &
Paulus I. Corinth. 8. testatur inquit. Sic au-
tem uerberantes fratrum imbecillas conscientias,
in ipsum Christum peccatis. Et ut possibile esset
placare uirgam, ut nobis inuita manu parceret,
tum uero uerendum esset, ne omnipotentis Dei
manus abiecta uirga malleum arriperet, quo nos
penitus comminueret.

Nos antea puniti sumus, quod fisci sumus pijs
principibus, nunc uerò etiam magis puniemur, si
ab impijs salutem, idq; cum contumelia CHRIS-
TI expectabimus. Nostrum credo deberet sic
sonare. CREDO IN VNVM DEVM,
Patrem omnipotentem. Et in eius FILIUM
Unigenitum, &c. Et non, credo in potentes ho-
mines, quibuslibet casibus expositos, & omnipo-
tentiae Dei subiectos. Accersemus profecto citius
nobis poenas sic agendo quam euitabimus.

Tertius, longè satius esset, teste CHRISTO,
pati, ut alligata mola asinaria in medium Albis
ab hispanis proijceremur, quam ut unicum par-
uulum CHRISTI scandalizarem, multò uerò
magis & haec & quaeuis grauissima pati potius
deberemus, quam tam infinitos CHRISTI paru-
los scandalizare. Nec statim esset necesse pasto-
rem discedere à suo ouili, etiamsi non donaret
aliquos

aliquot ouiculas lupis. Etiam si alibi in multis locis concionatores nondum claudicant in utrumque latus, nondum tamen fuit necesse eos discedere à suis Ecclesijs. Patiantur potius pastores aliquid unà cum suis ouibus à lupis, quam uel muti canes fiant, uel fugiant, uel etiam subinde aliquid largiendo lupis eos placent.

Ad hanc constantiam autem impellere & hortari eos nostrorum Theologorum officium fuisse, quod in tempore si fecissent, fuisse profecto aliqua maior constantia tam in doctoribus, quam in auditoribus, nec tam multæ Ecclesiæ hætenus corruissent. Et non cum exemplo & actionibus suis Ecclesiarum ministros languescere, tum & istis acerbissimis increpationibus stoicus, horridus, θερασύδειλος, tantum suo periculo confiteatur, fortis usq; ad ancillæ uocem, seditiosus, &c. quibus clamoribus piorum & zelo Domini feruentium uirorū animos nostri fregerunt & quotidie cum ingenti Ecclesiæ damno, & diuini nominis contumelia frangunt.

Nec statim cum concionator pulsus à sua Ecclesia discedit, eam deserit. CHRISTVS ex Nazaret aut aliquo alio loco ob impiorum crudelitatem discedens & cogitans, quam primum per occasionem reuerti, non deserit eam Ecclesiam.

Ecclesiam. Sed sua constanti confessione eam
edificat, & in audita doctrina confirmat. Pau-
lus cedens Epheso ob impiorum seueritatem non
deserit eam Ecclesiam, sed sua constanti confes-
sione confirmat, & porro uel per scriptum ab-
sens, uel per occasionem uoce praesens Ephesios
confirmare cogitat. Verum si publicae tran-
quillitatis gratia Ephesiae Dianae uestes, ritus &
alias Ceremonias in Ecclesiam inducere, uel pha-
risaicas obseruationes restituere uoluisset, tum
uero & eam, & alias infinitas Ecclesias à se
edificatas, deseruisset uel potius prodidisset,
nec ipsos tantum, sed & omnem posteritatem,
idem de Elia Athanasio alijsq; patribus dici
posset, quorum nos exempla imitari pium est.

Satius est fortunas, corpora & cætus pio-
rum turbari & affligi, quam conscientias. Spi-
ritualis iste lupus, id est, Diabolus & falsus
Doctor non prius deuorat ouem CHRISTI,
quam in animo ei assensa est, facilius autem
assentietur ouis lupo, cum uidet proprium pas-
torem iam facere cum eo amicitiam, & canes
latrando eum amplius non accusare, quam si
uideret & pastorem & canes quæuis, etiam ex-
trema patiendo serio cum lupo pugnare.

Non

Non quieta & tranquilla uita CHRISTI,
Ecclesia extincta est, sed multis eius duris miserijs
& tandem tristissima et turpissima morte. Cala-
mitatibus doctorum, quæ eis propter constantem
confessionem accidunt, non destruitur Ecclesia,
sed ædificatur, iuxta illud uetus dictum, marty-
rum sanguine Ecclesia rigatur, & sicuti nuper
quidam Parrisiensis Magister Hamburgæ dice-
bat, ex cinere eorum, qui ibi exuruntur marty-
rum, Christianos nasci.

Plus ædificassent profecto nostri præcepto-
res Ecclesiam CHRISTI, si iam constanter Antis-
christum condemnando, uel exilio suo, uel etiam
morte (si ita Domino uisum fuisset) suam doctri-
nam obsignassent, quàm si deinceps multis annis
in maxima scholasticorum frequentia docebunt.
Semper deinceps Satan, impij, & propria ratio
miseris conscientijs oggannient, tui præceptores
hoc uel illud concesserunt, quid tu, num eis es
doctior?

Quartus, sunt quædam tempora & quæ-
dam horæ potestatis tenebrarum, ut ex tota Ec-
clesiæ historia apparet, quibus & diabolo per-
mittitur aliquantulum liberius furere contra Ec-
clesiam, & Christus uult suam Ecclesiam con-
stanter confitendo pati. Tales paroxysmi cum
in his Regionibus, iam longo tempore non fue-
rint, non

rint, non dubito, quin iam aduenerint, uideo enim
ubiq; bonos pati & CHRISTVM quasi de in-
dustria suos istis humanis praesidijs spoliasse, &
ueluti Satanae cribrandos dedisse, quo probet eos
& exploret, quam constanter quisq; uelit con-
fiteri. Proinde sic statuo, si quis hic manens, (prae-
sertim in Ecclesia magnus uir) possit iam inue-
nire rationem aliquam, qua & bonam consci-
entiam & constantem confessionem retinere pos-
sit, & nihilominus crucem effugere, is mihi ipso
DEI filio sapientior fuerit.

Postremus, nobis non est res cum bonis, & equis
& modestis hominibus, qui aliquantulum ceden-
do leniri queant, sed cum DEI hostibus, qui ut
natura sint optimi, tamen ita sunt diabolico ue-
nero infecti, ut extremo odio contra nos arde-
ant, nec possint nisi abiecta tota religione placari.
Et sunt Thrasydili, sicut & Diabolus pater
eorum, sequentem fugiunt, cedenti instant, ut eti-
am experientia nos docuit, nam Lutherum mag-
nificerunt & timuerunt, nos iam contemnunt &
conculcant. Saepe ego dixi Domino Philippo, D.
Praeceptor, quanto tu es lenior, tanto sunt hos-
tes nostri uehementiores, idq; ipse quoq; confes-
sus est. Quare ista nostra trepidatio, & cessio
tantum animabit, & iam animat eos, ut plura
maioraq; petant.

D

Experientia

Experientia nos haecenus edocere posset,
quam parum ista philosophica lenitas Ecclesiae
prosit. Primum missa sunt à nostris tam timida,
& frigida scripta Augustam, ut uerissime dici
possunt, & generasse, & attraxisse Interim. Est
in quodam Germanico scripto. So aber bey
Key. Maye. zuerhalten were / das ih/
re Maye. andere wege / als ein ver/
gleichung in deutzschem lande zulass/
sen wolt / wie zu Speyer berathschla/
get / das man auff beyden seiten / be/
dencken einbringen solte / etc. Dieses
mag man bey Keyserlicher Maye.
versuchen. Hic claris uerbis Interim petitur.
Et in quadam Epistola est. Non repugnabo, quò
minus Princeps constituat, quem uolet statum, aut
tacebo, aut cedam. Nec dubito similia & in alijs
Epistolis, quas ego non uidi, extare.

Si sic Lutherus ante annos 20. ad impios
scripsisset in talem aliquem conuentum, iam tunc
habuissimus aliquod Interim. Nec dubito, quin et
iam quoq; talia scripta, cum sint à summis in no-
stra Ecclesia uiris scripta, summoperè eos anima
uerint. Sicut mihi quidam uir, pius & amans
Philippi, qui eo tempore Augustae fuit, dixit E-
pistolam ad Carlouicium Augustae perinde uelu-
ti monstrantiam (ut eius uerbis utar) circumla-
tam esse.

Dixit

Dixit etiam se certo scire Caesarem ipsum,
cum ei à nescio quo, ea Epistola lecta esset (ue-
risimile est ab ipso Carlouicio) dixisse, *Dem
habt ihr / seht das ihr ihn haleet.* In
dem audiui & ex alijs pijs, & grauissimis uiris.
Nec dubito, quin istud dominicale Euangelium
de ocreato, & bene consolante principe, Item
tam uariæ misturæ mimarum, & promissionum
eodē pertineant, ut scilicet ipse et alij teneantur,
& capiantur, & uel aperte, uel oblique Anti-
christo adiungantur.

Nec tantum animarunt ea scripta hostes, ut
nihil non auderent, sed etiam armarunt. Nam
& Bucerus est eis oppugnatus, tum Augustæ, tum
Argentinae, & Ratisbonenses concionatores, &
passim ubiq; pij eisdem oppugnati sunt, & hodi-
erna die oppugnantur, cum hoc Epiphonemate.
Vide quid illi sentiant, quis tu es, num eis docti-
or? Scriptum est à pluribus pijs ac doctis uiris,
ex Vngaria Domino Praeceptorum & alijs, Ferdi-
nandi consiliarios illa timida, et uacillatione ple-
na nostrorum Theologorū scripta, in totam Vn-
gariam sparsisse, quod & in Germania factum
esse constat, ita ut ista nostrorum scripta fuerint
precipua machina, quibus Ecclesiae CHRISTI
ab impijs subrutæ sint, & hodierna die subru-
antur. O plusquam adamantina pectora, quæ

his prius datis scandalis non mouentur, ut alia
quando tandem similia patrare desinant.

Sed nondum desistimus ab ista nostra carna/
li sapientia & lenitate, pergimus igitur eadem
arte adiuuare, inducere Interim in Ecclesias, quæ
ratione illi (ut ita dicam) obstetricati sumus.
Nam cum essem Hamburgi scribebat ad quen/
dam pastorem ex Marchia, doctus homo consu/
lem Brandenburgensem dixisse in comitijs Berli/
nensibus ad quosdam concionatores, qui repuga/
narunt isti Marchitico Interim. Was wolt
ihr viel disputiren darvon / Philippus
hat gesagt / ehr wil lieber das ganze
Interim annehmen / denn die Kirche ver/
lassen. Itaq; ubiq; iam, ubi Ecclesiæ exertun/
tur, auditur tantum, $\acute{\alpha}\nu\tau\omicron\sigma\ \acute{\epsilon}\phi\alpha$, uel $\acute{\alpha}\nu\tau\omicron\iota\ \acute{\epsilon}\phi\alpha$ /
 $\sigma\alpha\pi$. Was gilts / ob das Gotlos epha
wird nicht noch ein mal in vngelück
komen / vnd wird gelten nur neum Ieho
ua. Der HERR hats gesagt. Hactenus
de argumento ne ueniant Romani, cui satis, ut
opinor, responsum est.

Quæ porro de disciplina & ordine ab istis
dicuntur, quo fraudes istæ & laquei conscientia
rum aliquibus bonis coloribus ornentur & con/
tegantur, & ut in sonij interpretatione est, ein
stheim habeant, planè falso ad hanc materiam
adiunguntur

adiunguntur. Nam certum est, quod gubernato-
res ad arbitrium, quorum istæ actiones aguntur,
non cupiant restitutam disciplinam, neq; hoc
agant, ut eam restituant, quod Epistola ad Ham-
burgenses manifestè fatetur. Ne papistici qui-
dem spirituales homines turpissimi, quibus ut sa-
tisfiat, actiones istæ aguntur, disciplinam resti-
tutam cupiunt. Excommunicationem quidem
valere cuperent, sed ut ea ad stabiliendam suam
tyrannidem abuterentur. Neq; ordinem ædifi-
catio piorum alium postulat, quàm eum, quem
hactenus habuerunt nostræ Ecclesiæ, & quem eti-
am isti ipsi reformatores ante paucos menses
probarunt, nisi fortè in hoc breui tempore alius
mundus sit creatus.

Porro quòd mihi ingratitude obijcitur,
graue quidem hoc crimen est, & plausibiliter
mihi obijci potest. Verum conscientia mea me
absoluit, & non dubito, quàm CHRISTVS in ex-
trema die me absoluet, & in hac uita omnes ij
homines, qui rem probè cognitam habuerint, plu-
risq; gloriam Dei, & salutem sanguine CHRI-
STI redemptorum fecerint, quam unius alicu-
ius hominis aut duorum temporariam dignita-
tem.

Breuius igitur respondeo, quod non minus
amauerim Præceptorem, quàm quisquam alius,

quod eo signo probo, quod cum ante annum &
dimidium quotidie expectabatur, ut uocaretur
ad Concilium Tridentinum, idq; summo ac cer-
to eius comitumq; periculo fieri existimaretur,
non semel ei coram obtuli, me, quoniam Italicam
linguam callerem, cuius ibi usus esset, libentissime
ei siue liber, siue captus fuerit, famulaturum esse.
Supplicavi ei etiam, nec non liberè monui
plusquam centies hoc anno & dimidio, ne quic-
quam hostibus Dei cederet in Religione, que
actiones, cum etiam eius salutis gratia magna
ex parte susceptæ fuerint, maximaq; mihi cura
& sollicitudine (quod Deus nouit) constiterint,
facile certè indicant, quo animo erga eum fue-
rim.

Postquam Epistola ad Carluicium & alia
quædam scripta uulgata sunt, etsi magnopere
dolui hostibus DEI tantum uirum, eumq; iam
mortuum, à tam intimo amico deridendum pro-
pinari, & insuper etiam ipsum Euangelium
CHRISTI tali testimonio & ueluti præiudi-
cio deformari, habebamq; amplam materiam
exagitandi autorem Epistolæ, uideriq; potue-
rim bono zelo facere, nempe ut famam Viri
Dei, atq; ita etiam doctrine ab eo propagate
euerer, tamen dissimulandum sensui, & potius
PRIVATIM

priuatum sanandum malum esse iudicauit. Quare omnes machinas quas omnino excogitare potui, adhibui, partim per me, partim per alios & imprimis seriam precessionem, ut cum ad constanter tuendam Religionem retraherem.

Quod ubi demum frustra me agere animaduerti, cumq; quotidie maiori zelo fenestras in papatum degeneraturas fabricare, & periclitari doctrinae puritatem, tandem uictus conscientia, statui parendum esse mandato CHRISTI iubentis, ut plus ipsum quam patrem, matrem, & propriam animam diligamus. Confirmauit me in ea cogitatione & Pauli sententia, qui uult suam & aliorum doctorum Ecclesiae auctoritatem ualere tantum ad aedificationem & non ad destructionem Ecclesiae.

Quanto dolore mihi ea deliberatio constiterit, Deus nouit. Saepe dixi coram DEO, & bonis amicis, idq; his ipsis uerbis: Utinam ego aut aliquis alius mei similis indoctus nebulo, & nullius auctoritatis homuncio haec ageret, & non iste tantus Vir, minus profecto mali in Ecclesia consequeretur. Saepe certe cupiui pro eo anathema esse. Saepe

etiam deplorans præsentem statum dixi, me nunquam putasse futura adhuc ea tempora, quibus nostri præceptores cum Episcopis hostibus Ecclesie CHRISTI sua consilia conferrent, nosq; miseros pueros eorum discipulos, necesse sit cogitare aliquid contra eos, si religionem incontaminatam conseruari uelimus.

Estq; mihi profectò etiam hodierna die neq; exilium, neq; paupertas, neq; infamia, neq; charissimorum uel absentia uel offensio, neq; uarij, ijq; grauissimi labores & pericula huius peregrinationis tam triste, quam quod cerno istos tales & tantos uiros talia agere. Ac sæpe cum de ea re serio cogito, peto à Deo, ut me ex hac Vita, hocq; tristissimo statu aufferat, statuoq; optime cum meo filiolo actum, cuius Dominus miserus, secundum eius nomen, ex his cum & proculdubio maioribus imminentibus Ecclesie malis abstulit. Dicebat nuper Dominus à Laski Hamburgi, Davidianos nunc, (ut eius uerbis utar) in sinum ridere, quod cum doceant non esse confitendum, nec patiendum, uideant iam etiam. Non Theologos similia agere.

Si nostri Doctores constanter confitendo & pro Domino patiendo doctrinam suam obsignassent, apud omnem posteritatem fuisset summa
auctoritas

autoritas doctrinae à Vitebergensi schola illustra-
ta. Nunc contra cum uideant eos tam turpiter
uacillare, dicunt & dicent deinceps plures in om-
nem posteritatem, nostrae scholae Disputationes
fuisse tantum ἀνδρῶν τὸν ἥττω λόγον κρείττω
τοῖσιν δυνάμενων muliebres rixas. Fuisse nos
leuissimos homunciones, arundines quouis uento
agitatas, prout alius princeps fuit alius ingenij,
aliaq; à nobis expeuiuit, ita nos quoq; doctrinam
Christianam ad eius gustum, palatumq; transfor-
masse, atq; ita totum Euangelium filij Dei suspe-
ctum fiet. Literæ & docti erunt in odio, audi-
entur magis anabaptistæ, aut quicumq; demum
phanatici homines, quod illi pro sua doctrina
& fortunas deserere & fortiter mori non uere-
antur.

His tristissimis &, ut uereor, etiam ueris-
simis cogitationibus, sæpe profectò eò adducor,
ut cupiam dissolui, nec non alios pios idem sæpe
exoptare uideo. Alij fortasse habent aliquas
alias, easq; letiores cogitationes, qui etiam in
publicis cætibus hunc præsentem statum, tanquam
optimum, magnificè prædicare & nescio quam
disciplinam ac plane aureum seculum promitte-
re nobis non uerentur.

Magnæ sunt profectò eaq; uariæ politicae
calamitates, sed tamen in his omnibus si summi

Doctores consolati subinde fuissent miseras Ecclesias, subinde ad constantiam in doctrina, confessione, cruce & oratione animassent, multi pii ita fuissent erecti, ut eis optimus animus plusquam dimidium mali abstulisset. Nunc uero cum non solum non hortentur eos ad constantiam, sed etiam accusent Lutherum φιλονεικίας, damnent pias Ecclesias turbati ordinis & discipline, & aduersarios non obscure laudent, & deniq; totos se in papisticae Ecclesiae formam transforment, ita miseras conscientias turbant, ut plane horribile dictu sit, quam miserabiliter mentes piorum crucientur.

Cogitant de praeterito, fortassis nos uere turbauimus Ecclesiam & non pro Euangelio CHRISTI, sed pro aliqua erronea doctrina proq; ceruicosorum hominum contentionibus passi sumus. Et, en ad quam iam paupertatem, seruitutem & ignominiam redacti sumus, quid autem sequetur? nempe (ut est iam rerum facies) papistica & hispanica Tyrannis, & maiores pene diuinae. Irati igitur DEO & Moysi, abiecta omni spe & oratione murmurant & blasphemant.

Clamare profecto fuisset ipsorum, state & uidebitis auxilium Domini, super uos Iuda
&

Et Iherusalem, sicuti Moses et quidam alius
Propheta clamant. At illi uociferantur, cedite
et subijcite uos Antichristo et Pharaoni, et ita
seruabimini.

O utinam isti homines cernere possent,
aut etiam uellent, aliquando tandem miserabi-
lem conscientiarum carnificinam, quam ista sua
turpi uacillatione excitarunt, ac pro merito
mali magnitudinem perpendere. Sed illi cum
fateantur se istis actionibus contristare bonas
mentes, languescere eas, et in dubitationem in-
ducere, tamen pergere possunt in suo instituto,
euangelizare populo o creatum principem, lau-
dare presentem optimum rerum statum, negare
Cæsarem querere interitum doctrine, et ad
nuptias conuiuiaque huc atque illuc lati uesti-
tari.

Haftenus uobis uiri doctissimi reddidi
rationem mearum actionum, ostendi me magnis
et serijs causis motum esse, ut ea agerem, quae
egi. Eos uero, qui contraria faciunt, demon-
stravi, cum aliunde tum et ex eorum proprijs
dictis et scriptis, perniciose Ecclesiae agere.
Nec dubito, quin, sicut mea conscientia in meis
ad Deum precationibus me in hac causa ab-
soluit, ita etiam CHRISTVS in extrema die
sit me absoluturus. Quin etiam non dubito
de bo-

de bonorum Virorum iudicio, qui & causam
hanc probè cognitam habuerint, & zelo Domus
Domini arserint.

Hactenus igitur præteritarum actionum ra-
tionem reddidi, iam etiam breuiter exponam,
quid porrò facere, in animo habeam. Ego testor
DEVM me quietis, & tranquillitatis cupidissi-
mum esse, optarimq; tum cum omnibus homini-
bus, tum imprimis cum nostris unum esse. Verum
ita, ut essemus unum in CHRISTO, id est, ut
nostra unio ad ædificationem Ecclesiæ, & non ad
destructionem tenderet. Cupit hoc & ipse Do-
minus IHESVS ac omnes pij, ut simus concordcs,
& unanimiter Ecclesiam ædificemus.

Proinde obsecro et per illum tremendum in
ultima die uenturum iudicem, obtestor Theolo-
gos, meos Dominos & Præceptores, ut aliquan-
do tandem desinant fabricare istas fenestras in
papatum degeneraturas, constanterq; puritatem
Religionis tueantur, & alios ad constantiam (ut
uiuente Luthero pie utiliterq; fecerunt) animent.
Nostrum enim est (ut inquit R. P. M. Luth.)
confiteri & non diuinare bella futura. Non se-
parent se ab istis CHRISTI Ecclesijs, non tra-
hant iugum cum impijs, non conforment se tur-
bæ, & abominationibus Antichristi, non dent im-
perium Antichristo eiusq; ministris supra Eccle-
siam

siam Christi, quibus ne aue quidem nobis licet dicere. Id si fecerint polliceor me, non solum non oppugnaturum eos amplius, sed etiam ad genua ipsorum me supplicem prouoluturum.

Si sunt ita cupidi concordiae & unitatis, ut se esse praedicant, desinant ea agere ex quibus, ut ipsimet fatentur, **werden viel zerrüttung folgen** / laborent, ut fiat pax & unio, quod in ipsorum solum potestate est. Nihil ab eis iniustum aut difficile petitur, desinant tantummodo ea agere, quae non solum D. D. Martinus Luth. & multi alij praestantes uiri, sed etiam ipsi cum olim, ut in Epist. ad Norimbergenses, tum uero etiam hoc tempore, ut superius ostensum est, improbarunt, quaeq; etiam ipsa tristis horum temporum experientia improbat & confutat, & ex quibus boni aliquid sequuturum esse nullam certam spem habent, id si fecerint, sine dubio protinus omnes istae turbæ conticescent.

Hoc etiam somnium Domini Praeceptoris (quoniam ipse sua somnia magnificat) de angusto calle, per quod iuristas aulicos sequutus ita periculose ceciderit, ut non multum abfuerit, quin in uicinam lacunam incideret, uixq; se inde euoluens retro reuersus sit, eum, ut faciat, monet. Videat igitur, ut aliquando tandem ueluti per ignem seruetur, & ne nimium progrediatur.

Sim

Si uerò nostri desistere non uolent ab istis actionibus, quibus (ut ipsimet fatentur) impij confirmantur & pij labefactantur, & à fabricatione istarum fenestrarum in papatum degenerantium cessare, neq; ego, neq; alij multi, me meliores & doctiores uiri, omittere poterunt, quominus & istas fenestras, & quascunq; alias occasiones restituendi impij antichristianismi comminuant, & confringant. Aderit & ipse CHRISTVS ijs, qui antichristo repugnauerint, sicut haectenus adfuit.

Non agitur profectò de paruis rebus, nec est necesse quosdam semper albam uestem pro exemplo istarum actionum Sophistice imperitis proponere. Multae grauissimae plagae Ecclesiae CHRISTI, per istas conciliationes infliguntur. Inter caeteras etiam Antichristus in medio templi CHRISTI collocatur, quod mihi constat. Attemperatur quoq; articulus de fide & iustificatione ad gustum impiorum Episcoporum, et planè corrumpitur, quod apparet non solum ex Lypsico Interim, sed etiam ex alio quodam Cellensi seripto, in quo haec sunt uerba. **Wir streiten nicht vom wörtlein sola, sondern/ etc.** Vbi clarè propositio sola fide iustificamur abijcitur, nec inuenitur in istis nouis conciliationibus usquam, nos uel sola fide iustificari, uel per so-

lura

lum CHRISTVM iustificari. Et paulò post in
eodẽ scripto est: Gleich als sey der men-
sch nicht fürnemlich gerecht/vnd an-
geneme für Gott / vmb des mitlers
willen / durch den glauben / Sondern /
etc. Quod pulchrè cum superiori conuenit, si
enim rectè secundum nostram sententiam loqui
uoluisset, dixisset. Allein vmb des mitlers
willen. Quin & ipsimet fatentur in Begensij
scripto se magni momenti res in nostra religio-
ne negligere & aduersarijs cedere, his uerbis
Wir lassen viel streitige groswichtige
sachen füruber gehen.

Non moueor igitur paruis causis, quare
pugnandum putem, nec peto à quoquam, ut uel
odio aliorum uel amore mei aliter iudicet, quàm
cum propria conscientia coram DEO conuin-
cit, sed peto ut unusquisq; sic iudicet, et sic agat,
ut coram illo tremendo iudice, qui profectò per-
sonarum acceptor non est, subsistere possit, & ut
magis timeat Deum quàm homines, Nam pro-
fectò nihil prodest totius mundi opes, honores &
fauores, in hac miseriarum ualle, coaceruare &
interea nos ipsos perdere.

Rescribite mihi obsecro & quid uobis de
hac causa uideatur, & num possim mediocriter
tutò apud uos meo officio fungi, ueritatis confes-
sione

sione non abiecta. Si non potero istic esse, ego
nihilominus functioni meæ nequaquam renuncia-
bo, sed iuvasbo istam scholam non minus quam
quisquam præsens in tuendo suo patrimonio,
nempe incorrupta Religione CHRISTI, quod
& hæctenus feci, uel potius Dominus IHESVS
fecit, dum aliquatenus etiam per me laruatum
istum demonem, nouum Interim confudit. Si quid
mibi uere ostenderitis me aliter agere posse uti-
lius Ecclesiæ, testor Deum me uestram admoni-
tionem non contempturum esse. Scripsi ante
paucas hebdomadas de eadem re, ad Dominum
Præceptorem. Verum nihil mihi respondet. Hac
sane ratione disidium non decrescet, si nos mutuo
ne responso quidem dignabimur.

Dominus DEVS pater, D. N. IHESVS
CHRISTI suo Sancto Spiritu regat uos, me &
totam suam Ecclesiam, ut ea cogitemus & agamus,
quæ ad gloriam CHRISTI, ignominiam &
euerisionem Antichristi, & salutem mise-
rarum animarum faciunt, Amen.

Magdeburgæ, decimo calendas
Augusti.

Epistola

EPISTOLA EIVSDEM ad Philippum Melanthonem.

Dominus Ihesus adsit tibi, mihi & omnibus pijs, ut ea agamus, quæ ad ipsius gloriam & miserarum conscientiarum exædificationem faciunt, ac de quibus etiam coram tribunali CHRISTI rationem reddere possimus, Amen.

Etsi iam quædam eximia sapientia aliquibus uidetur esse, etiam in Ecclesia & Religionis negocijs ita loqui, scribere, & agere, ut non facile alij pijs animaduertere possint, quid illi sentiant, aut quid non sentiant, quid agant, aut nō agant, probent aut improbent, Tamen ego in hac parte nihil habeo etiam in intimis meis cogitationibus, quod quenquam uel alienissimum a meis sententijs admodum cælare cupiam. Semper enim mihi persuasi ueritati & bonæ causæ lucem obesse non posse. Te uero D. Præceptor etiam eo minus cælare uel debeo, uel possum, quid sentiam, quod uix quisquam iam uiuat, cui ego sæpius hoc anno & dimidio meam sententiam de istis presentibus miserijs & actionibus exposuerim, quam tibi, aut cuius ego uicissim dictis & narrationibus in eadem sententia magis quam tuis sim confirmatus.

Sentio igitur & semper sensi Adíaphororum mutationes & acceptiones, cum generare multiplicia scandala in Ecclesia, ut habere quandam speciem abnegationis, languescere, ac inducere in dubitationem pios, confirmare

E

mare

mare Impios (ut tuum scriptum de Adiapho-
ris faterur) contristare Spiritum Sanctum in
pijs, eorum orationem impedire (ut oratio in
promotione Isideri recitata innuit) frangere
animum constantium doctorum, scindere Ec-
clesiam, & bonorum consensum (ut est in pre-
fatione istius nouæ ordinationis) tum uero
esse secundum tuum somnium, quod nocte tu-
am Guterbacensem profectionem præce-
dente somniaſti, tantum fenestras quasdam,
hoc est, secundum tuam interpretationem
quædam zum schein, in speciem excogitata,
per quæ tamen ipse papatus in Ecclesiam
CHRISTI reducatur.

Hisce tantis malis semper ego (ut tute-
met scis) omnes pios serio repugnare debere
sensi, & hodierna die sentio, et pro mea tenui-
tate repugnaui & repugnare CHRISTO iu-
uante deinceps cogito, etiamsi & hætenus
propterea graui cruce pressus sim, & in poste-
rum fortassis grauiori premar. Quoniam au-
tem proh dolor, tu secundum tuum somnium
pateris te ab impijs adhiberi huic fenestra-
rum fabricationi, non poterit fieri, quin, dum
huic tuo iam operi repugno, te quoque non uul-
gariter (quod testor Deum me inuitum face-
re) offendam.

Clamabunt quidem aliqui (ut semper
mundus facta contra Deum aut ueram Reli-
gionem non magnificat, facta uero contra
hominum famam, uitam, aut opes facit maxi-
mi) esse insignem ingratitude erga tam
bene meritum præceptorem & meram petu-
lantiam. Mea tamen profecto conscientia co-
ram Deo ex sacris literis & Spiritus Sancti
lumine, aliter statuere nequit, quam me ex
iussu

iussu Dei debere istas fenestras, sub quibus
Antichristus latitat, & simplicitati piorum
insidiatur, quo ipsis non animaduertentibus
in Ecclesiam CHRISTI irrumpat, frangere,
eumque omnibus pijs ostendere, quo qui uolent,
fraudem cauere possint.

Non aliter plane me hoc officium Chri-
stiano fratri debere iudico, quam, si per den-
sam siluam iter faciens crudelissimos latro-
nes ibi uiatoribus insidiantes conspexissem,
quos tamen Dei beneficio incolumis euasis-
sem, ac paulo post obuius aliquibus bonis ui-
ris factus essem, diuino mandato obligarer
præmonere eos, ut illas latentium latronum
insidias uitent, etiamsi frater uel pater meus
illis latronibus coniunctus esset. Iam uero
etiam tanto magis hoc officium proximo de-
beo, quanto maius est hominem in æternum
exitium abijci, quam uitam hanc, alioqui bre-
ui perituram, aut pecunias amittere, ut tace-
am, quod simul etiam gloria CHRISTI peri-
clitetur.

Proinde ego cum, postquam tibi laudem
summi ingenij, excellentis eruditionis, eximia
cuiusdam bonitatis tribuero, tua maxima er-
ga literas, Ecclesiam & meipsum, merita præ-
dicauero, sicut semper hactenus feci. Cum in-
quam mandato Dei & propria conscientia
coactus, tum ore, tum (si malum creuerit) eti-
am publico scripto omnibus exposuero, præ-
sentes pseudodiaphororum instauraciones
multipliciter puritatem Religionis CHRI-
STI uiolare, Ecclesiam CHRISTI de-
struere, &c. easque non ita magnificiendas,
quasi aliquo pio, maturo & constanti Phi-
lippi consilio institutas. Sed primum

pontificum & Achitophelorum uasfricle ex-
cogitatas. Deinde Dominum Philippum eo-
rum astutijs, & sua quadam nimia lenitate,
imbecillitate, ὀλιγοπισία, & humana sapien-
tia itemq; uanissima quadam spe mortis C.
ex eclipsi lunæ anni 47. concepta ad eas per-
tractum esse, Idq; insuper non solum tuis scri-
ptis, sed etiam dictis ac narrationibus hoc
anno & dimidio coram me & alijs recitatis
probauero, Christiani hominis officio fun-
ctum me existimabo.

Vociferabuntur ut dixi, aliqui, qui ma-
ioris homines quam Deū, & præsentia quam
futura faciunt, me petulanter bonis uiris ma-
ledicere. Ego uero contra dicam, me utilem
pijs præsentium fraudum expositionem et de-
tectionem facere, nec me eam posse bona con-
scientia prætermittere. Omnes enim Chri-
stiani, præsertim qui in aliquo officio sunt, &
in Ecclesia CHRISTI gradum habent, cum
animaduertunt lupum in ueste ouis ad pusil-
lum gregem Domini uenientem clamare de-
bent, Cauete uobis miseræ CHRISTI ouicu-
læ, lupus illac aut isthac, hac uel illa pelle te-
ctus, uenit. Dominus autem Ihesus, si non an-
tea, at certe in suo extremo iudicio dijudica-
bit, utrum illi, qui istas fraudulētas fenestras
fabricauerunt, an uero ego miserrimus infans,
qui utcunq; balbutiendo desertis CHRISTI
ouiculis insidias istas indicare uoluerim, re-
ctius egerim, & unicuiq; secundum opera sua
rependet.

Non credis quantopere contrister et con-
turber, cum lego tuam Lypsicam orationem,
(tuas enim profecto cogitationes esse ani-
maduerto,

mauerto, etiamsi *περιεργυίασ* quasdam ser-
monis *ὁ ἀρχέκτασ* adiunxerit) non profecto
ideo, quia me odiose exagitat. Nam mihi
perfacile esset ædita Apologia, commemora-
tiq; uestris non fictis peccatis, & inde gra-
uissimis damnis Ecclesiæ consequutis, totaq;
mea actione ostendere, me iustissimis causis
moueri, quare ea agam, quæ ago, nec quic-
quam temere contra uos facere. Quam plau-
sibiliter possem uel tuam Epistolam ad Car-
louicium & alias quasdam, uel Pomerani hi-
storiam exagitare, si uobis maledicere cupe-
rem. Sed testor Deum, hoc esse unicum me-
um studium, ut puritas Religionis CHRISTI
incontaminata retineatur, & propterea sty-
lum meum ita moderabor, ut Ecclesiæ expe-
dire existimauero.

Doleo igitur non meam uicem, sed pri-
mum Ecclesiæ, quod istæ tuæ fenestræ in pa-
parum degeneraturæ tam elegantibus colori-
b9 pingantur, atq; ita Ecclesia CHRISTI
decipiatur. Secundo doleo & tuam uicem,
quod nondum agas pœnitentiam de istis pes-
simis actionibus, quas sæpe & me & alijs au-
dientibus condemnaſti, & ob quas te a con-
scientia reprehendi fassus es. Nihil hic men-
tior. Cogita uel illud unicum quod mihi se-
mel dixisti. Te sæpe cogitare, quod diuinitus
ista scabie ob præſentes actiones puniaris.
Quam sepe uero mihi, Crucigero, & alijs dix-
isti, Neminem bona conscientia deliberatio-
nibus de istis mutationibus interesse posse.

Tua illa tam mala scripta Augustam mis-
sa & attraxerunt Interim, & iam ubiq; pro-
mouent, & multos fortes Christianos passim

in Sueuia & alibi expugnarunt & adhuc expugnant, istæq; tuæ disputationes de Adia-
phoris uere ubiq; pios, sicut & tuipse fateris,
languesciunt, & impios confirmant & ar-
mant. Talia tamq; Ecclesiæ perniciosa pec-
cata adeo operose excusare, idq; cum scanda-
lo pusillorum CHRISTI, qui ista Sophistica
in errorem inducuntur, grande impœniten-
tiæ scelus est.

Postremo etiam, quia semper, cum tam
artificiosa mendacia lego, uehementer com-
moueor, ut cum legi sessiones Tridentinas,
præsertim Sextam Brunswigæ, cum legi Inte-
rim Augustanum, item Lypsicum, & postre-
mo hanc orationem. Quæ omnia scripta ego
non sine crebris gemitibus & fremitu perlegi.
Iudico autem esse morus Spiritus Sancti, con-
tra Satanam patrem horum artificiorum, &
ipsa artificia frementis. Hisce ego dolorum
facibus incitatus, sæpe cogor aliquid contra
ista Sophismata, uel inuitus uociferari, quæ
illis, qui similes animi stimulos & cruciatus
non experiuntur, non semper probantur.

Hæc dilectissime Præceptor (profecto
enim sincerius a me dilectus es, quam a quo-
quam eorum, qui blandissime tecum loquun-
tur) tibi scribere uolui, primum, quo osten-
derem me nihil iniuste contra te agere, sed
iustissimis causis, nempe mandato diuino, de
dilectione Dei, & proximi, propriaq; con-
scientia impelli, ut hæc agam, quæ ago. Se-
cundo, ut te adhuc orarem et per CHRISTUM,
tuam, & miseræ Ecclesiæ salutem, obtesta-
rer, ut desinas adiuuare fabricationem ista-
rum sceleratarum fenestrarum, & istarum
fraudentarum insidiarum, in quibus ipse
Antichri-

Antichristus latet, Et per quæ impij quidem
ita confirmantur, ut etiam triumphent, pij
uero contristantur, languescunt, ac in dubita-
tionem inducuntur, & tam infiniti scandali-
zantur. Hoc omnes serio pñ a te atq; adeo
tua propria conscientia, quod ex teipso sæpi-
us intellexi, flagitant.

Cogita obsecro uel ista politica Argu-
menta, quæ quilibet intelligere potest.

Hostis non est confirmandus nec
nostri frangendi. At tuum scriptum de
Adiaphoris fatetur per hasce actiones
impios confirmari, pios uero languescere
ri. Igitur &c.

Ob nullam uel incertam spem non
sunt res magnæ mouendæ. Vos nullam,
aut perexilem spem sequutura tranquill-
litatis habetis. Nā C. uobis nihil pollice-
tur, & ut esset pollicitus quam parum sit
ei credendum, Germania suo magno
malo didicit. Igitur, &c.

Hisce tute potius coniunge, qui repudia-
tis omnibus fenestris et simulationibus, puri-
tatem Religionis, per constantem & aper-
tam, (quod tu faciendum esse semper antea
docuisti) confessionem retinere conantur, ab
his tu ne te istis perniciosis Ecclesie acti-
onibus, & piorum rituum in papisticos meta-
morphosibus separa. Nam hæc est uere non
necessaria, imo potius imple separatio, & Ec-
clesie CHRISTI tristes laceratio.

Cogita quæso quam grauius minetur Do-
minus ei, qui uel unicum pusillum CHRISTI
scandalizauerit, Audi quæso gemitus, querelas
& ploratum miserarum conscientiarum, mi-
serabiliter per istas actiones languefactarum,
& confauciatarum. Cerne etiam obsecro, ca-
dauera Christianorum, qui iam ob istas ue-
stras uacillationes uel papismo, uel Epicure-
ismo, sunt iugulati. Desine quæso tandem con-
tra omnium Ecclesiarum uota, & propriam
conscientiam, per istum periculosum callem,
aulicos Iuristas sequi, quod te etiam tuum
somnia monet, ne alicubi in profundam la-
cunam diuinæ iræ incidas, ex qua eluctari po-
stea non queas. Hoc si feceris, polliceor me
non solum non pugnaturum porro contra te,
sed etiam supplicem tibi futurum.

Sin (quod Deus auertat) non uoles inter-
mittere agere ista, quæ quam pessima sint ul-
des & sæpe fateris, ne ego quidem, aut alij pri-
desinemus istis malis resistere. Miserabile hoc
quidem erit, esse in Ecclesia schisma, & ego
sæpe Vitebergæ adhuc id malum deplorans
dixi, Me nunquam putasse futura adhuc ea
tempora, quibus nostri quidem præceptores,
qui tam diu Antichristum oppugnauerunt,
cum Episcopis hostibus Ecclesiæ clam sua
consilia conferrent, Nos uero miseros pueru-
los eorum discipulos contra ipsos aliquid cogi-
tare sit necesse, si puritatem Religionis reti-
nere uelimus. Dixi tibi etiam persæpe, Ista
Adiaphora scandalum & schisma in Ecclesia
paritura esse. Triste igitur quidem hoc erit,
sed tamen longe tristius esset, si omnes unani-
miter papam uiam in templum CHRISTI
sternamus, eius fenestras aperiremus.

Me etiam

Me etiam hoc in istis ingentibus miserijs
confolatur, quod nulla spe opum, aut hono-
rum, nullo ullius hominis odio, tantum studio
tuendæ puritatis Religionis Christianæ, quod
coram Deo testari possum, hosce labores sus-
cepi. Adhæc nihil innouo, nec innouatum cu-
pio, hunc statum, quem uos ipsi constituistis,
& tam diu defendistis, quemq; ego pium &
ad ædificationem Ecclesiæ aptiss. esse iudico,
conseruatum cupio. Velim non ita misere
scandalizari Ecclesiam, non confirmari & de
nobis triumphare impios, non patefieri fene-
stras papatui, sed cum uos summos doctores
constantes esse, tum & alios ad constantiam
confessionemq; hortari & animare, consolari
& confirmare miseros Christianos iam in
cruce pendentem. Hoc enim esset uere pie ser-
uire tempori.

Summa, protestor coram CHRISTO
Domino, eamq; protestationem mihi in ex-
tremo quoq; iudicio ualere uolo, me nihil pre-
termisisse, quod ad piam concordiam facere
posse existimaui. Admonui & oraui te sæpi-
us separatim, sæpe assensus es, & pollicitus,
te nihil porro acturum in istis conciliationi-
bus, te potius aliquo discessurum, nec tamen
ab incepto destitisti. Quare monui te coram
duobus fratribus per Epistolam ad Anhalti-
num, & deinceps etiam coram tota Ecclesia
editis scriptis, sed recte. Moneo etiam iam, ac
per tuam & Ecclesiæ salutem te obtestor, ut
ab istis impijs CHRISTI & Belial concilia-
tionibus tandem desistas, tuæq; conscientiæ
ac saluti & aliorum miserorum hominum consulas.

Ego cupio cum omnibus Christianis &
præcipue tecum summam coniunctionem ha-
bere,

E S

bere,

bere, sed in CHRISTO, id est, ita ut nostra
coniunctio ad confirmandos, consolandos &
edificandos pios, languefaciendos uero & de/
struendos impios, tendat. Et ut Antichristo
resistatur, non ei fenestrae fabricentur & ape/
riantur.

Ah satis furiosi sunt ipsi Papistæ in in/
troducenda sua abominatione desolationis in
templum Domini, nihil est necesse, te eis fenec/
stras aperire, obstruito eis potius omnes ad/
itus, siquidem adhuc nostrarum partium es.

Hæc tibi Doctissime Vir pro ingenti do/
lore animi mei, ac perniciosarum istarum acti/
onum odio, aliquanto liberius scripsi. Tu uero
rerum ipsarum ueritatem, minime indulgens
affectibus perpendito. Nam profecto ego non
sum tuus inimicus, sed istarum fenestrarum
tantum, multo uero minus illa odi, quæ tu
erudite, pie & utiliter scripsisti. Locos com/
munes tam nollem perire, quam nollem me/
ipsum misere perire. Atque utinam tibi iam li/
beret potius constanter confitendo & Anti/
christum condemnando tuis pulcherrimis
scriptis & actionibus confirmationem & ue/
luti sigillum quoddam apponere, quam sic in/
gratiam, nescio cuius, uacillando, & miseras
conscientias languefacere, & cum tuis scrip/
tis, tum & toti Euangelio fidem derogare.

Responde obsecro. Si quid, n. uere monueris
me rectius aliter & Ecclesie utilius agere posse.
libenter profecto non solum tibi summo uiro,
sed etiam minimo puerulo, ut Augustinus in/
quit, parebo. Bene uale. Datae Magde/
burgæ mense Iunio die octaua.

Anno 1549.

Re

Responsio M. Fla. Illyr. data D. N. de
concordia agenti.

EGit nobiscum D. N. Ecclesie N. pastor no-
mine Ecclesie N. Doctorum de ineunda
concordia, cum Vitenbergensis scholæ Theo-
logis, quod istud intestinum dissidium mag-
num incommodum Ecclesie Christi afferret.
Cui coram uoce respondimus, nec dubitam⁹,
quin bona fide sit eam responsionem Ecclesi-
asticis N. relaturus, eamq; speramus & ipsis sa-
tisfacturam, ut & Domino D. probata est.

Volui tamen ego M. Flacius Illyricus eti-
am scriptam responsionem eidem fratri no-
stro exhibere, quo certi⁹ p̄i Doctores, nostri-
q; in Christo fratres, nostram sententiam in-
telligere possint.

Testor igitur Deum, Patrem Domini no-
stri Iesu Christi, me pie concordie cum omni-
bus hominibus, præcipue autem cum Vite-
bergensis scholæ Doctoribus, cupidissimum
semper fuisse, & hodierna die esse. Testantur
eundem meum animum multæ meę difficilli-
mæ actiones, Primum supplicationes, & mo-
nitiones ante ortum hoc dissidium, quibus
cum apud D. Philippum, tum & ferme apud
omnes Vittenbergensis Academiae lectores,
& scriptis, & uoce usus sum, ut hoc præuisum
malum impedirem, Quas multi si nossent,
æquius profecto de me iudicarent. Deinde
testantur etiam scripta mea Magdeburga ad
D. Philippum, Scholam, & Rectorem missa,
in quibus eis tum supplicauî, ut inter nos pia
concordia institueretur, tum & uerissimam,
compendiosissimamq; uiam concordie mon-
strauî. Tertio testantur & publicata hæten⁹
scripta,

scripta, in quibus de rebus ipsis dixi, personis, quantum fieri potuit, parcens. Profecto enim si hoc agere uoluisssem, ut personas exagitarerem, materia mihi non defuisset, & scriptiones meas longe aliter instituissem. Apologiam mihi certe inuito suis publicis, grauissimisq; criminationibus extorserunt. Postremo testatur et mea multiplex crux, exilium, infamia, paupertas, odium summorum amicorū, & patronorum, atq; adeo ipsius uitæ pericula, quæ ob ista certamina tum Wittebergæ existens, tum postea in itineribus subiui, quæ omnia mala dudum prospexi, præmeditataq; habui.

Causa autem istius dissidij est disputatio Wittebergenfium, qui suadent ut accipiantur Adiaphora, ut ipsi ea uocant, quæ tamen non sunt Adiaphora, sed partim per se, partim ratione alicuius circumstantiæ impia, ut sunt hæc latius tum a me, tum ab alijs exposita. Idq; faciunt sine ulla certa spe alicuius boni sequuturi, imo cum certo timore sequuturorum multorū malorum. Nam C. nihil pollicetur, et si polliceretur, quantum ei credendum, præsertim in negotijs religionis, sit, experientia docet, & eorum Catholica sententia, quod Hæreticis non sit seruanda fides.

Porro, Deus etiam minatur quærentibus salutem ab hominibus, timentibus pl9 homines, quam Deum, & ueritatem eius non libere, clareq; confitētib9. Experientia uero plane indicat, quā perniciosum sit Ecclesiæ istud aureum contentionis pomum. Est enim tantum fenestra quædam, per quam toti papatui aditus sit, ut ipsimet fatentur.

Si unica lex, quam Hamburgensis Epistola, ex

la, exactis luterbacensibus his recitat, **Vnd**
in mittel dingen sol man alles halten / wie es
die alten Vetter gehalten haben / vnd yenes teil
itziger zeit auch noch helt / stare debet, iam ip-
sime restituumus totum papatum. Nec est
quod Vittenbergenses dicant, se requirere
candidos lectores, ut in Epistola ad Hambur.
scribunt, qui de ista ipsorum generali propo-
sitione candide iudicent. Sciunt enim quam
candidi uiri sint Islebius, papistici Episcopi,
item epicurei homines in politijs, cum quibus
ista foedera iciunt, qui hoc unice agunt, ut eo-
rum generalitatib⁹ totum papatum comple-
ctantur, quorumq; tanta est impudentia, ut
uno Chorroꝝ totum papatum tegere uelint.

Ex istis Adiaphoricis, generalibusq; dis-
putationibus quantum mali sequatur abunde
Hamburgenses patres declarauerunt. Pie igitur
faciunt ij, qui se istis fraudibus opponunt.

Tollatur igitur haec causa morbi, tum
morbus statim curabitur. Desinant Domini
Vitebergenses laudare, & promouere istas
adiaphoricas fraudes, hortentur omnes ad
constantiam in religione, clara confessione &
cruce, improbent istas mutationes fugiendae
crucis gratia susceptas, & fenestras, per quas
toti papatui aditus patefit, non iuuent Moros,
Nabalos, & Achitophelos (qui dicunt in cor-
de suo, Non est Deus) in persecuendis pijs, &
constantibus Doctoribus, non languefaciant
pios, & confirmant impios, quod fieri per A-
diaphora ipsimet fatentur.

Haec petitio iustissima, & sanctissima si
impetrari ab eis potest, non solum non faces-
cam eis deinceps negocium, sed etiam promo-
uebo eorum honorem, etiam cum summa mea
infamia,

infamia. Hæc est unica uia piæ concordia, & nulla alia.

Putant aliqui, quod etiamsi concesserint præceptores, tamen satius sit quiescere, eosque missos facere. Minus enim mali oriturum esse ex eorum paruis concessionibus, quam ex isto intestino dissidio, præsertim cum nondum quicquam publice mutarint.

Qui in eo errant, quod non satis perpendant, aut etiam ignorent, quam multa impia in Lypfico Interim, quod nomine Theologorum Lypsiæ lectum est, contineantur. Ultra quæ tamen adhuc sub finem se offerunt, quod & reliqua cum suis Dominis Episcopis conciliare uelint. Item quod non solum in suis Ecclesijs, inuitis auditoribus, tales mutationes facere parati sint, sed etiam eas, & eis peiores in Marchia, in Franconia, & propemodum nusquam non promouent. Item quod propositio Sola fide iustificamur, in conciliationibus cum Episcopis factis, abiecta sit. Item quod Antichristo primatus traditur, & in templo Christi collocatur.

Summa, si quis serio omnes actiones eorum, & scripta huius biennij perpendat, animaduertet eos, si ab aduersarijs uehementer urgebuntur, & nemo eis in faciem restiterit, nescio quid non tandem concessuros esse. Quod autem nihil hæctenus mutarunt, non ipsorum constantia factum est, sed id primum Dei beneficio accidit. Secundo regionis constantia, quæ Lypsicum Interim accipere renuit. Postremo etiam, quia eis per scripta repugnatum est.

Longe igitur gratius papistis esset, et Ecclesie perniciosius, nos omnes unanimiter cedere, &

dere, & concedere papistis eosq; uel aliquate-
nus saltem, in restituendo papatu adiuuare,
quam quod sit quisquam, qui ad constantiam
in uera religione Ecclesias hortetur.

Nam presens negotium perinde se habet,
ac si quis aggeres ualidis aquis oppositos uel
pauillū aperiat, tum uero tota moles aqua-
rum eo incumbit, perruptoq; aggere late cam-
pos, segetes ac pagos subuertit.

Omnes alioqui sumus a labore & cruce ad
libidinē & uentris commoda procliuēs, qua-
re cum semel per Adiaphoristas semita ad ef-
fugiendam crucem ostensa est, omnes eo mag-
no impetu ruunt, nec postea cogitant, quid,
quando, et quousq; pie concedi possit. Omnia
tandem eis sunt Adiaphora. Ad hoc autem
probe subserviunt Adiaphoristę, nolunt enim
specificare (sicut ab Hamburgensibus rogati
sunt) quid, quando, & quatenus concedi pos-
sit, sed tantum in genere dicunt, ob publicam
tranquillitatem cedendum esse in Adiapho-
ris, eam ipsorum generalem sententiam unus-
quisq; accommodat ad ea, quę uult. Comprī-
mendus est igitur summo studio iste aqua-
rum impetus, & omnia effugia a ueritate oc-
cludenda, ut confitendo & patiēdo ueritas
retineatur.

Proinde si patres Ecclesię N. uolunt la-
borare in instituenda concordia, nobis pro-
fecto rem longe gratissimam, & Ecclesię uti-
lissimam facient. Efficient autem id pie ea ra-
tione, de qua superius diximus, & non aliter,
ut ego opinor. Impetrent tantum a Dominis
Vittenbergensibus, ut cum suo exemplo, tum
& scriptis omnes ad constantiam in uera re-
ligione, cauendasq; fraudulentas, & impias
luporum

luporum & ouium, Christi & Bellial conc
llationes, ut uiuente Luthero pie, utiliter
fecerunt. Nobiscum eis nihil difficultatis
erit, nos ultro non tantum tacebim⁹,
sed uel etiam pedibus Theolo
gorum nos aduol
uemus.

Impressum Magdeburgi per Michae
lem Lottherum. Anno 1549.
calendis octobris.

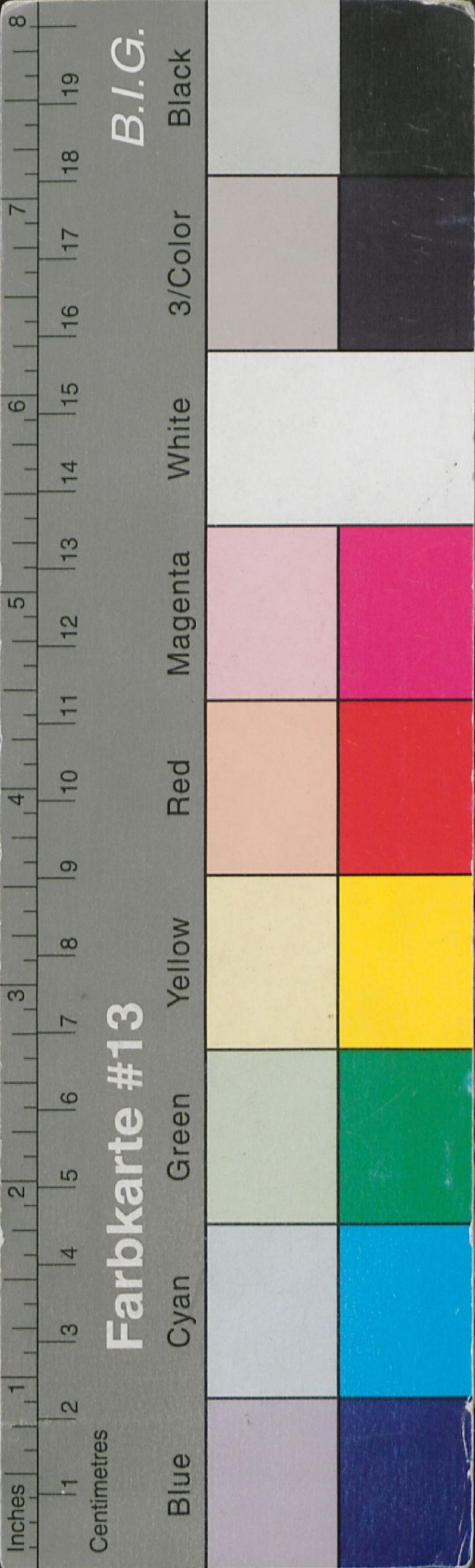
1549

onc
ter
tis

hae

X 2205908

Q.N. 214. 33

A P O L O G I A
MATTHIAE FLAC-
cij Illyrici ad Scholam Viteber-
gensem in Adiaphoro-
rum causa.

Eiusdem Epistola de eadem mate-
ria ad Philip. Melancho.

Item quaedam alia eiusdem
generis.

EX HISCE SCRIPTIS PIE LECTOR,
praeter scriptoris innocentiam, cognosces totam Adiaphori-
cae controuersiae originem, & progesum, ac omnino omnes
causas istarum Adiaphoricarum fraudum, idque ex ipsorum au-
torum ore. Disces causam efficientem esse, partim impiorum
aviditatem prodendi, ac crucifigendi Christum, & liberandi
Romanum Barabbam, partim imbecillium diffidentiam, me-
tam & carnalem sapientiam. Causam materialem esse unio-
nem Christi, & Belial, lucis & tenebrarum, ouium & lupo-
rum, seruire duobus sibi mutuo inimicissimis Dominis, Chri-
sto & Antichristo ac impio mundo. Causam formalem esse
fucos ementitos & adulterinos colores ordinis, discipli-
nae & conformitatis. Causam finalem esse restituti-
onem papatus & collocationem Antichristi in
templo Christi, confirmationem impiorum,
ut de Ecclesia et Christo triumphent,
Contristationem piorum lan-
guagationem, inductionem
in dubitationem, schis-
mata & infinita
scandala.

Anno 15496

